

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM
2012– 2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jana Kaiserová

Literární ocenění za dětskou literaturu

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jiří Havlík, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER
FULL-TIME STUDIES
2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Jana Kaiserová

Literary Awards for Children's Literature

Prague 2014

The Thesis Work Supervisor:

PhDr. Jiří Havlík, Ph. D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce PhDr. Jiřímu Havlíkovi, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za rady a pomoc při řešení problémů.

Anotace

Diplomová práce se zabývá literárními oceněními za dětskou literaturu, jejich historií, způsobem udílení a jejich fungováním. Hlavním cílem diplomové práce je vytvořit ucelený přehled o tom, jaké ceny za dětskou literaturu se objevují na trhu, co poskytují a jak funguje udílení těchto cen a dále zmapovat struktury lidí oceňovaných a lidí oceňujících. Na závěr se diplomová práce zabývá rozborem a porovnáním dvou dětských knih *Alenka v říši divů a za zrcadlem* od Lewise Carolla a *Karlík a továrna na čokoládu* od Roalda Dahla a jejich filmových adaptací.

Klíčové pojmy

Cena Hanse Christiana Andersena, filmové adaptace dětských knih, historie literárních cen, IBBY, literární ocenění, literární ocenění za dětskou literaturu, literatura pro děti a mládež, Nobelova cena, Oscar, systém udílení a medializace cen, Zlatá stuha.

Annotation

This diploma thesis deals with literary awards for children's literature, their history, awards and manner of their operation. The main aim of this thesis is to create a complete overview of prizes for children's literature and which appear on a market, what they provide and how it works the awards and also to map the structure of valued people and people who value. Finally, the thesis deals with the analysis and comparison of two children's books Alice's Adventures in Wonderland and Through the Looking-Glass by Lewis Carroll and Charlie and the Chocolate Factory by Roald Dahl and their film adaptations.

Key words

A system of media coverage and prizes, Gold Ribbon, Hans Christian Andersen Award, history of literary awards, Children's and Youth literature, IBBY, literary awards, literary awards for children's literature, Oscar, the film adaptation of children's book, The Nobel Prize.

Obsah

Úvod.....	8
1. Literární ceny	12
1.1 Funkce literárních cen.....	12
1.2 Typologie literárních cen	14
1.3 Ceny za literaturu pro děti a mládež.....	15
1.4 Historie udílení cen	16
1.5 Historie cen za literaturu pro děti a mládež	17
1) The John Newbery Medal	17
2) Carnegie Medal.....	19
3) Hans Christian Andersen Award	20
4) Cena Marie Majerové	21
1.6 Systém udílení a medializace cen	23
1.7 Ceny a humanitární akce	32
1.8 Způsob udílení cen	34
1.9 Ekonomická stránka cen	36
2. Literární ocenění za dětskou literaturu	38
2.1 Zlatá stuha.....	38
2.2 IBBY - Cena Hanse Christiana Andersena.....	45
3. Filmové adaptace dětských knih a jejich ocenění.....	54
3.1 Alenka v říši divů a za zrcadlem	55
3.2 Karlík a továrna na čokoládu.....	60
Závěr	66
Seznam použité literatury.....	71

Úvod

Literární ceny se mohou obecně charakterizovat jako ocenění za angažovanost v oblasti slovesného umění. Podle typu literární ceny se nositelem může stát spisovatel, ilustrátor, překladatel, kritik, grafik, nakladatelství či další subjekty. Na celém světě se vyskytuje značné množství literárních ocenění ať už národních, či mezinárodních, ocenění, která se udělují na základě literárních druhů či žánrů. Literární ceny se také liší podle toho, zda o jejich výsledcích rozhoduje odborná porota nebo recipienti. Pro nás jsou v této práci nejdůležitější ceny udělované podle žánru, tedy konkrétně za literaturu pro děti a mládež. Tato kategorie je velmi specifická a odbornou veřejností velmi často opomíjená. Její osobitost však potvrzuje mimo jiné existence speciální, samostatné kategorie literatury pro dětské čtenáře v rámci obecněji zaměřených soutěží, u nás tomu tak je například u ocenění Magnesia Litera.

Ceny za literaturu pro děti a mládež se udílí, jak již název napovídá, za literaturu, která je psaná pro nedospělé recipienty od tří do patnácti let věku. Jejím jádrem je tzv. intencionální literatura, tedy tvorba, která je dětem a mládeži záměrně adresovaná. V širším pojetí zahrnuje literatura pro děti a mládež také tvorbu neintencionální, která nebyla dětem prvotně adresovaná, ale druhotně se stala trvalou součástí dětské četby a vzdělanosti. Předpoklady intencionální literatury pro děti a mládež se utvářejí zhruba na konci 18. století, kdy francouzský filosof a spisovatel Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) objevil hodnotu dětství a dítě přestalo být chápáno jako zmenšenina dospělého a začalo se na něj pohlížet jako na svéprávnou bytost. Se vznikem literatury pro děti a mládež také úzce souvisí zavedení povinné školní docházky v roce 1774 za vlády Marie Terezie. Koncem 18. století vznikají literární adaptace knih pro dospělé, které jsou upravovány pro dětské čtenáře jako například *Robinson Crusoe*. V 19. století se v evropských literaturách utvářejí stěžejní žánry dětské literatury – autorská pohádka, historický a dobrodružný román, vědecká fantastika, přírodní próza, próza pro dívky, apod. Od konce 19. století prožívá

literatura pro děti a mládež kvantitativní rozmach a stává se jednou z nejvýnosnějších oblastí literárního podnikání. V moderní literatuře pro děti a mládež dochází k těsnějšímu propojení s literaturou pro dospělé a začíná být považována za plnohodnotnou součást národní literatury (Peterka, 2006).

Ceny za literaturu pro děti a mládež se začaly udělovat až ve 20. letech 20. století a jednalo se o národní ceny. Častým důvodem vzniku cen byla především podpora kvality a původní tvůrčí práce v oblasti knih pro děti, stejně tak měly ceny poukázat na fakt, že dětská literatura si zaslouží podobné uznání jako poezie, divadelní hry či romány. První mezinárodní cena na poli dětské literatury vznikla až v roce 1956 a byla jí Cena Hanse Christiana Andersena.

Důvod, proč jsem si vybrala toto téma, byl především fakt, že mi přišlo, že je často opomíjené a velmi málo probírané jak v médiích, tak mezi odborníky. Sama jsem dříve studovala literaturu a její součástí byla samozřejmě i literatura pro děti a mládež. Nepamatuji si, že bychom někdy během toho roku, co jsem docházela na semináře a přednášky, na téma ocenění za literaturu pro děti a mládež narazily. Proto mi téma přišlo tak zajímavé a byla to pro mě i tak trochu výzva, jak se dozvědět něco nového a rozšířit tak své znalosti.

Hlavním cílem mé diplomové práce je utvořit ucelený přehled o tom, jaké ceny za dětskou literaturu se objevují na trhu, co poskytují a jak funguje udílení těchto cen a dále zmapovat struktury lidí oceňovaných a lidí oceňujících.

Tato diplomová práce obsahuje tři kapitoly, které se postupně věnují literárním oceněním za dětskou literaturu. První kapitola se zabývá funkcemi a typologií literárních cen, dále jejich historií, kdy se za nástup moci kulturních cen pokládá počátek 20. století, konkrétně rok 1901, kdy byly poprvé uděleny Nobelovy ceny, mezi nimi i Nobelova cena za literaturu, kterou získal francouzský básník Sully Prudhom (1831 – 1907). Tato cena se dostala do širokého povědomí a uchvátila natolik, že došlo k velkému nárůstu počtu nových cen nejen na poli literárním. Dále se první kapitola věnuje historii

literárních cen za dětskou literaturu a konkrétním mezinárodním cenám a jejich vzniku. Součástí této kapitoly je také podkapitola Systém udílení a medializace cen, která je zaměřená především na dvě největší a nevýznamnější ocenění na poli kultury, kterými jsou Nobelova cena a Cena Akademie neboli Oscar. Tyto dvě ceny jsou nejen nejprestižnější ceny na světě, ale jsou i určitými mezníky, co se týče vzniku a systému udělování cen, který ovlivnil i dvě nejprestižnější mezinárodní ceny za dětskou literaturu, kterými jsou Cena Hanse Christiana Andersena a Cena Astrid Lindgrenové. Dále se první kapitola věnuje i způsobu udělování cen, jejich ekonomické stránce a humanitárním akcím, které mají podporovat výchovu a vzdělávání dětí v ohrožených oblastech a úzce souvisí s oceněními za dětskou literaturu.

Druhá kapitola se podrobněji věnuje dvěma literárním cenám za dětskou literaturu. Jednou z nich je největší literární cena za dětskou literaturu v České republice Zlatá stuha a druhou je nejprestižnější světové ocenění za dětskou literaturu, kterým je Cena Hanse Christiana Andersena. Tato kapitola se podrobněji zabývá historií, systémem udílení a autory, kteří tyto ceny získali.

Třetí a zároveň poslední kapitola je věnována dvěma dětským knihám a jejich filmovým adaptacím. Jsou jimi kniha od Lewise Carolla *Alenka v říši divů a za zrcadlem* a *Karlík a továrna na čokoládu* od Roalda Dahla. Obě tyto knihy zfilmoval světoznámý americký režisér Tim Burton a tato kapitola je věnována rozboru těchto děl a jejich porovnání s filmovými adaptacemi. Obě knihy byly buď několikrát oceněny či se umístily v nejrůznějších anketách nebo žebříčcích popularity, stejně tak i jejich filmová zpracování patří mezi velmi oblíbené a oceňované filmy.

Ve své práci vycházím, co se týče literárních zdrojů, především z knihy *Ekonomie prestiže* od amerického literárního vědce a profesora anglické literatury na Pensylvánské univerzitě ve Philadelphii Jamese F. Englishe (*1958). Tuto knihu u nás vydalo nakladatelství Host. Kniha se zabývá vznikem, historií a fungováním literárních, filmových a hudebních cen, nejvíce prostoru je zde věnováno cenám světoznámým, tedy Nobelově ceně či

Oscarům. Knih, které by se věnovaly danému tématu, není mnoho, proto jsem informace k vypracování této diplomové práce sháněla především z anglicky psaných webových stránek konkrétních cen či organizací, které ceny udílejí. Informace k poslední kapitole, která se věnuje rozboru a porovnání literárních děl s jejich filmovými adaptacemi od Tima Burtona, jsem hledala především v elektronických či tištěných člancích a recenzích k daným dílům, jelikož tyto filmy jsou stále poměrně nové a jiná tištěná literatura se k nim nevztahuje.

1. Literární ceny

Literární ceny můžeme obecně definovat jako ocenění za angažovanost v oblasti slovesného umění. Podle typu literární ceny se nositelem může stát spisovatel, ilustrátor, překladatel, kritik, grafik, nakladatelství či další subjekty.

1.1 Funkce literárních cen

Funkce literárních cen můžeme vztahovat ke třem skupinám potencionálních příjemců. Literární ceny mají hodnotu pro nakladatele, odbornou ale i laickou veřejnost. U ocenění, které je primárně orientované na tituly určené konkrétní skupině recipientů je však v rámci laické veřejnosti nutné rozlišovat podskupinu osob, u nichž lze očekávat minulou či budoucí přímou zkušenost s hodnocenou literaturou, a podskupinu, kterou tvoří zbývající část společnosti. U literatury pro děti a mládež, na niž se zaměříme, se bude posílání cen uplatňovat rozdílně u mladých čtenářů a dospělých, tedy zejména rodičů.

V České republice vychází každý den (včetně sobot, nedělí a svátků) asi padesát knih a je tedy velmi těžké, až téměř nemožné, orientovat se ve všech vydávaných titulech. Můžeme tedy konstatovat, že literární ceny plní především funkci informační a orientační, která platí pro všechny výše zmíněné skupiny. Dospělým z řad laiků i odborníků poskytuje přehled o nových knihách a jejich kvalitách. Vydavatelům nabízí především údaje o úspěšné produkci konkurence (Trávníček 2011).

Další funkcí literárních cen je funkce propagační (reklamní). Ta směřuje především k rodičům, u nichž se snaží nastavit rovnítko mezi oceněním a kvalitou. Kromě uvedení umístění konkrétního titulu v dané anketě či soutěži, které se zpravidla uplatňuje u druhého či dalšího vydání, se akcentuje úspěch samotného autora a jeho předchozích děl. Časté využití předchozího kladného přijetí daného autora a jeho jména jakožto značky jen dokazuje, že „*četbu chápeme přece jenom více autorostředně než knihostředně*“ (Trávníček 2011, str. 121). Například v knize *Honzíkova cesta* od Bohumila Říhy, kterou ilustrovala Helena Zmatlíková, se můžeme dozvědět, že

autor je držitelem italské ceny Cittá di Caorle, polské ceny Janusze Korczaka, a mnoha dalších, ale především ceny Hanse Christiana Andersena. Z tohoto příkladu vyplývá, že pokud si přečteme o předchozích úspěších a kvalitě daného autora, očekáváme, že i kniha, kterou držíme v ruce, v tomto případě Honzíkova cesta, bude kvalitní a to nás ovlivní v tom, zda si danou knihu koupíme a přečteme. S propagační funkcí úzce souvisí funkce regulační, která se vztahuje hlavně k nakladatelům. Úspěch v literární soutěži se velmi často užívá k reklamním účelům. Čím je samotná cena známější a věhlasnější, tím víc v ní chce nakladatel uspět. Existence literárních cen a jejich popularita tak může přispět k preferenci kvality. V době ohrožení hodnotné literatury se regulační funkce mění ve funkci obrannou, která dominovala například u Zlaté stuhy hlavně v počátcích její existence (Trávníček 2011). V té době, konkrétně počátkem 90. let, byla v ohrožení současná domácí literární tvorba, která se ocitla ve stínu edičních návratů dříve zakázaných autorů a děl zahraniční produkce. V té době vznikla Zlatá stuha, která měla být obrannou reakcí na rozkolísanost literárních hodnot a měla povzbudit autory dětské literatury a vyzdvihnout vrcholy aktuální domácí tvorby (Šubrtová, Chocholatý, 2012).

Část odborné veřejnosti, zejména pedagogové, může využít selektivní funkci. Podle Hany Košťálové, lektorky kritického čtení na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, „*se pedagogové stále bojí předkládat dětem texty, nad kterými děti musí přemýšlet a předkládají jim pouze texty, ve kterých jsou zaručené informace. Ale něco takového prakticky neexistuje. Každý text stojí za to, aby byl podroben kritické analýze, i když je pod ním podepsaná nějaká uznávaná autorita. S tímhle mají učitelé nepřekonatelný problém. Myslí si, že škola je od toho, aby se dětem předkládala jenom správné a prověřené věci.*“¹ V poslední době však došlo k mnoha průzkumům, které ukazují shodu v hodnocení dětí a uznávaných odborníků, což znamená, že se mladí čtenáři zajímají i o ty knihy, které vyžadují jejich vlastní invenci. Tyto tituly, které byly přijaty oběma skupinami (dětmi i odborníky), lze zařadit do

¹ Respekt.cz [online]. Adam Šůra: Čtete čím dál lépe 2014, [cit. 2014-02-01]. Dostupné z <<http://respekt.ihned.cz/c1-36332440-ctete-cim-dal-lepe>>.

vlastních výukových hodin nebo do seznamu doporučené či povinné literatury (Šůra 2008).

1.2 Typologie literárních cen

Typologie literárních cen je velmi rozmanitá z důvodu mnohosti kritérií, která lze zvolit. Základním dělicím znakem může být zřetel k vlastnímu textu, hodnotiteli, čtenáři nebo osobnosti autora.

Ceny je možné diferencovat na základě literárních druhů (např. Cena Jana Zahradníčka za poezii, která byla vyhlašována v letech 1985 – 1999 členy Fondu Jana Zahradníčka v Klubu československé kultury v Los Angeles), nebo žánrů (např. Zlatá Stuha udělovaná českou sekcí IBBY za dětskou literaturu). Důležitým faktorem pro nominaci může být také jazyk díla (Cena Miguela de Cervantese, nejprestižnější španělská literární cena, kterou uděluje španělská královská rodina autorům píšícím španělsky). V některých případech se rozhodujícím faktorem pro nominaci může stát také osobnost autora. Existují ocenění, která se vážou na věk autora (např. Cena Jiřího Orteny pro autory mladší třiceti lety, kterou uděluje Svaz českých knihkupců a nakladatelů a Magistrát hlavního města Prahy), pohlaví (soutěž O tachovskou renetu je určena pouze ženám a vyhlašuje ji knihovna Městského kulturního střediska Tachov), místo jeho bydliště či původu (cena Premia Bohemica je určena pouze pro zahraniční bohemisty a uděluje ji Obec spisovatelů v rámci veletrhu Svět knihy). Dále ocenění dělíme na ceny národní (např. Magnesia Litera), tedy udělované v rámci jednoho státu, nebo mezinárodní (např. Cena Astrid Lindgrenové udělována švédskou vládou), v nichž jsou nominováni autoři z různých částí světa. Literární ceny se také liší podle toho, zda o jejich výsledcích rozhoduje odborná porota nebo recipienti. Pro nás jsou v této práci nejdůležitější ceny udělované podle žánru, tedy konkrétně za literaturu pro děti a mládež. Tato kategorie je natolik specifická a odbornou veřejností velmi často opomíjená, že si zaslouží vlastní literární ceny. Její osobitost však potvrzuje mimo jiné existence speciální, samostatné kategorie literatury pro dětské čtenáře v rámci obecněji zaměřených soutěží. U nás můžeme tento postup sledovat v nejznámější literární ceně, kterou je Magnesia Litera.

Podobná praxe funguje i v jiných státech, například v British Book Awards, která obsahuje kategorii Children's book of the year (Dětská kniha roku).

1.3 Ceny za literaturu pro děti a mládež

Udělování cen za literaturu, která je zaměřená na děti a mládež, je běžné na celém světě. Ovšem trvalo poměrně dlouhou dobu, než začaly být tyto ceny udělovány. První cena za literaturu (Nobelova cena za literaturu) byla udělena již roku 1901 francouzskému básníkovi Sullymu Prudhomovi (1831 – 1907). Celých 21 let trvalo, než byla udělena první cena za dětskou literaturu. Stalo se tak v roce 1922, kdy byla poprvé udělena *cena The John Newbery Medal*², dodnes nejvýznamnější cena za dětskou literaturu v USA. Další velmi významnou cenou udělovanou na území USA je *The Random Caldecott Medal*, která vznikla až o patnáct let později³. Ve Velké Británii je nejvýznamnější *Carnegie Medal in Literature*, která je udělovaná od roku 1936⁴ či *Guardian Award* udělovaná již od roku 1967⁵. Francouzská cena, která se uděluje za literaturu pro děti a mládež, nese název *Prix Sorcières*⁶ a v Německu *Deutscher Jugendliteraturpreis*⁷.

Udílení cen za literaturu pro děti a mládež není ani v České republice žádnou novinkou. Již v 60. a 70. letech minulého století byli spisovatelé a výtvarníci, kteří se zaměřili na tvorbu pro mladší čtenáře, hodnoceni *Cenou Marie Majerové*. V roce 1964 u nás vzniká Československá sekce IBBY (International Board on Books for Young People), jejíž českou částí byla *Společnost přátel knihy pro mládež* (SPKM) a slovenskou částí *Priatelja*

² Newbery Medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/newberymedal/newberymedal>>

³ The Randolph Caldecott Medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/alsc/awardsgrants/bookmedia/caldecottmedal/aboutcaldecott/aboutcaldecott.cfm>>.

⁴ The Carnegie Medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://www.carnegiegreenaway.org.uk/home/index.php>>.

⁵ Guardian Children's Prize for Fiction [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://www.bpl.burnaby.bc.ca/gab/guardian.pdf>>.

⁶ Prix Sorcières [online]. [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://citrouille.net/page2/page2.html>>.

⁷ Deutscher Jugendliteraturpreis [online]. [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://www.jugendliteratur.org/deutscher_jugendliteratur-2.html>.

detskej knihy. V souvislosti s rozdělením státu ukončila i československá sekce IBBY svou činnost ke konci roku 1992 a v roce 1993 ji nahradily samostatné národní sekce české a slovenské. Od téhož roku uděluje IBBY, v současné době jedinou českou celostátní cenu v oblasti literární produkce pro nejmladší generaci, *Zlatou stuhu*.

Literatura pro děti a mládež má i svá mezinárodní ocenění. Zřejmě nejznámější cenou je *Cena Hanse Christiana Andersena (Hans Christian Andersen Awards)*. Ta je udělována mezinárodním nevládním sdružením IBBY (International Board on Books for Young People) už od roku 1956. Další neméně známou mezinárodní cenou je *Cena Astrid Lindgrenové (The Astrid Lindgren Memorial Award)*, kterou založila v roce 2002, krátce po autorčině smrti, švédská vláda.

1.4 Historie udílení cen

Kulturní ceny existují přinejmenším už dva a půl tisíce let. Například již v šestém století př. n. l. se ve městech středovýchodního Řecka byly udílány ceny v soutěžích na městech pořádaných slavnostech hudby, poezie a divadla. V těchto soutěžích proti sobě stáli hudebníci, básníci, dramatici či divadelní soubory a ucházeli se o ceny udělované porotou (English 2011).

Ovšem za počátek nástupu kulturních cen k moci v moderní době lze považovat rok 1901, kdy byla poprvé udělena *Nobelova cena za literaturu*. Je považována za nejstarší cenu, která se „jeví jako současná a která není pozůstatkem naší historie, ale náleží naší době“ (English 2011, str. 35). Výsledky této ceny se objevily v novinách po celém světě. Tak se tato cena dostala do širokého povědomí a uchvátila natolik, že došlo k velkému nárůstu počtu nových cen. Tímto se veškeré ceny, jež do té doby patřily k vedlejším formám kulturní činnosti, pozvedly na ústřední místo, které zastávají dodnes (English 2011, str. 35).

Během pouhých dvou let po udílení Nobelovy ceny za literaturu ve Stockholmu vznikla ve Francii *Goncourtova cena*⁸, která je dodnes považovaná za nejvýznamnější francouzskou cenu za literaturu. Existuje již od roku 1903 a uděluje ji desetičlenná porota, která je tvořena devíti spisovateli a jedním recenzentem. Je vyhlášována každý rok v pařížské restauraci Drouant po skončení oběda členů akademie, kteří zde doživotně vlastní příbor. Další francouzskou literární cenou, která vznikla na počátku 20. století je *Femina*. Ta vznikla v roce 1904 a byla vytvořena přispěvateli časopisu *Femina*. Cena je udělována každoročně a porotu tvoří pouze ženy, i když ocenění mohou být i muži⁹. Cena *Femina* byla založena hned několik měsíců po *Goncourtově ceně* a její porota byla složena pouze z žen proto, aby vyvážila výhradně mužskou porotu Goncourtovy akademie (English 2011, str. 65).

Již v roce 1902 Joseph Pulitzer (1847- 1911) oznámil svůj záměr zavést v Americe každoroční udílení cen za literaturu a žurnalistiku. *Pulitzerova cena* byla nakonec poprvé udělena až v roce 1917 a zpočátku se udělovala pouze za žurnalistiku a literaturu. V roce 1943 se rozšířila i do oblasti hudební tvorby. Dnes obsahuje celkem 21 kategorií a každoročně ji uděluje Kolumbijská univerzita v New Yorku¹⁰. Po udílení prvních Nobelových cen nastal zlom mezi moderní dobou a dobou předchozí.

1.5 Historie cen za literaturu pro děti a mládež

1) *The John Newbery Medal*

Literatura pro děti a mládež dostala své první ocenění v roce 1922 a to *Cenu Johna Newberyho (The John Newbery Medal)*. Jedná se o americké ocenění, které každoročně uděluje Asociace amerických knihoven (*American Library Association*) za nejvýznamnější přínos americké dětské literatuře v

⁸ Wikipedie [online]. 2013, [cit. 2013-12-18]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Goncourtova_cena>

⁹ Wikipedie [online]. 2013, [cit. 2013-12-18]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Prix_Femina>.

¹⁰ Čtesyrád [online]. Pulitzerova cena. 2013. [cit. 2013-12-18]. Dostupné z <<http://www.ctesyrad.cz/literarni-oceneni/pulitzerova-cena-za-beletrii>>

předchozím roce.¹¹ Cena nese jméno anglického tiskaře, vydavatele a knihkupce Johna Newberyho (1713- 1767), který v 18. století vydával knihy pro děti a mládež. Ve svém obchodě v Londýně vydával i knihy pro dospělé, ale primárně se orientoval pouze na dětskou literaturu. Ve svých dětských knihách (nejznámější je *Pretty Little Pocket-Book*) kombinoval jak básně, tak písně, hádanky, přísloví či hry. Jeho knihy měly dětskou velikost a obaly byly zářivě barevné. Díky tomu se jeho knihy už na první pohled dětem líbily a ve své době byly velmi oblíbené a velmi dobře se prodávaly. Toto zlepšení kvality knih pro děti a rozmanitost témat měly za následek, že se Newbery stal ve své době předním výrobcem dětských knih a dokázal, že se dětská literatura může stát udržitelnou a ziskovou součástí literárního trhu¹².

Cenu Johna Newberyho navrhl poprvé v roce 1921 Frederick G. Melcher (1879- 1963), americký vydavatel, knihkupec a redaktor. Podílel se na rozvoji mezinárodního knižního obchodu, boji proti cenzuře a velmi přispěl k rozvoji dětské literatury. Kromě *Ceny Johna Newberyho* se podílel i na založení *Ceny Randolpha Caldecotta*. Nápad na udílení ceny byl nadšeně přijat Asociací amerických knihoven (ALA)¹³. Důvodů ke vzniku tohoto ocenění bylo hned několik. Především chtěl Melcher podpořit kvalitu a původní tvůrčí práci v oblasti knih pro děti a dále chtěl poukázat na to, že i literatura pro děti si zaslouží podobné uznání jako poezie, divadelní hry či romány. *Cena Johna Newberyho* byla tedy prvním oceněním za dětskou literaturu na světě a dodnes je považována společně s *Cenou Randolpha Caldecotta (Caldecott medal)*, která se uděluje od roku 1938 americkým ilustrátorům za nejzdařilejší obrázkovou knihu, za nejprestižnější ocenění za dětskou literaturu v USA¹⁴.

¹¹ Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. Literární ceny [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://kcjl.upol.cz/slovníkrichov/prizes.html>>

¹² Wikipedia [online]. The Newbery Medal 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/John_Newbery>.

¹³ ALA je nejstarší a největší sdružení knihoven a knihovníků na světě. Byla založena roku 1876. Jejím cílem je poskytnout vedení pro vývoj, podporu a zlepšení knihovnických a informačních služeb v zájmu posílení vzdělávání a zajištění přístupu k informacím.

¹⁴ Wikipedia [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Newbery_Medal>

2) *Carnegie Medal*

Cena Andrewa Carnegieho se uděluje od roku 1937 ve Velké Británii. Je udělována britským Sdružením knihoven (*British Library Association*) za vynikající knihu pro děti publikovanou ve Velké Británii. Do roku 1969 byla určena pouze britským autorům, od roku 1970 je podmínkou udělení ceny to, že originál musí být psaný v angličtině a první výtisk musí vyjít na území Velké Británie. Cena byla pojmenována na počest filantropa, průmyslníka a zakladatele veřejných knihoven Andrewa Carnegieho (1835- 1919)¹⁵. Carnegie zbohatnul v USA díky ocelárnám, které v 70. letech 19. století založil. Na začátku 20. století je prodal a se získanými penězi se začal věnovat filantropii. Zvláštní důraz kladl na vzdělání, světový mír a vědecký výzkum. Většinu svých peněz věnoval na zakládání knihoven, škol a univerzit ve Spojených státech, Kanadě a Spojeném Království. Andrew Carnegie založil více jak 2800 knihoven v anglicky mluvících zemích světa, v době jeho smrti tvořily jeho knihovny více než polovinu všech knihoven na území Velké Británie. V roce 1891 nechal mimo jiné postavit slavnou koncertní síň Carnegie Hall v New Yorku.

V roce 1935, u příležitosti stého výročí narození Carnegieho, se britské Sdružení knihoven rozhodlo, že vznik nové literární ceny na jeho počest bude vhodnou vzpomínkou¹⁶.

Toto ocenění je ekvivalentní americké *Ceně Johna Newberyho* a v Británii je označováno za nejstarší a nejprestižnější knižní cenu za dětskou literaturu.

Další ocenění na sebe nenechala dlouho čekat. V průběhu několika dalších let a v podstatě až do současnosti vznikají další a další ceny za dětskou literaturu. Je zajímavé, že až do roku 1956, kdy vznikla první mezinárodní cena za dětskou literaturu, *Cena Hanse Christiana Andersena* (*Hans Christian Andersen Award*), vznikaly nové ceny pouze v anglicky mluvících zemích.

¹⁵ Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. 2013, Literární ceny [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <<http://kcjl.upol.cz/slovníkrichov/prizes.html>>

¹⁶ ALSC [online]. Carnegie Medal 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/carnegiemedal>>.

V USA to byly kromě *The John Newbery Medal* a *Caldecott medal* ještě *Jane Addams Children's Book Award*¹⁷, která vznikla v roce 1953, a *Laura Ingalls Wilder Medal*¹⁸ založená v roce 1954. Jak je již zmíněno výše, ceny vznikaly také ve Velké Británii (*Carnegie Medal*) a dále v Austrálii (*Children's Book Council of Australia Awards*¹⁹) a Kanadě (*Governor General's Award for English language children's literature*)²⁰. Ovšem ani jedna z těchto cen nepřesáhla hranice svého státu a orientovala se pouze na anglicky píšící dětskou literaturu.

3) *Hans Christian Andersen Award*

Jak bylo již zmíněno výše, první mezinárodní cenou v oblasti dětské literatury byla Cena Hanse Christiana Andersena (*Hans Christian Andersen Award*). Ta se uděluje každé dva roky už od roku 1956 mezinárodním nevládním sdružením IBBY (*International Board on Books for Young People - Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu*) za mimořádný přínos autora dětské literatury s přihlédnutím k jeho celoživotnímu dílu. Od roku 1966 se uděluje také nejlepším ilustrátorům dětských knih²¹.

Iniciátorkou této ceny byla Jella Lepmanová (1891 - 1970), která se po druhé světové válce krátce angažovala v propagaci dětské literatury, založila Mezinárodní knihovnu v Mnichově a později podnítila vznik sdružení IBBY.

Cena je pojmenovaná po slavném dánském autorovi a pohádkáři Hansi Christianu Andersonovi (1805 - 1875), jehož busta je znázorněna i na ocenění, tedy na zlaté medaili²². Tuto medaili a diplom uděluje žijícím autorům a ilustrátorům dánský panovník, v současné době tedy dánská královna

¹⁷ Jane Addams Peace Association[online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://www.janeaddamspeace.org/jacba/>>.

¹⁸ ALSC [online]. Laura Ingalls Wilder Medal. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/wildermedal>>.

¹⁹ Children's Book Council of Australia Awards [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://cbca.org.au/index.htm>>.

²⁰ Wikipedia [online]. List of Literary Awards 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_literary_awards#Children.27s_literature>

²¹ Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. 2013, Literární ceny [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://kcjl.upol.cz/slovnikerichov/prizes.html>>

²² Na rubové straně medaile je nápis: „For the most distinguished contribution to international children's literature“ (Za nejvýznačnější přínos k mezinárodní dětské literatuře).

Margrethe II. na kongresu IBBY. O nominacích rozhodují jednotlivé národní sekce IBBY a vítěze vybírá mezinárodní porota složená z odborníků. Tato porota je složená z deseti zástupců, kteří jsou vybráni z více jak sedmdesáti národních sekcí IBBY. Porota je složena především z lektorů literatury pro děti a mládež, jako byl například Ernie Bond, profesor dětské literatury na univerzitě v Marylandu v USA, který v porotě zasedal v roce 2010, či literárních kritiků, reportérů a ilustrátorů. Jednou z nich byla například Anastasia Arkhipova, ruská ilustrátorka, která zasedala v porotě v roce 2012. Jména aspirantů a průběh výběrového procesu zveřejňuje anglicky psaný časopis Bookbird, který čtvrtletně vydává IBBY už od roku 1963. Dánské království je také patronem ceny (Slabý 1989).

Cena Hanse Christiana Andersena je považována za nejprestižnější mezinárodní ocenění pro autory dětské literatury. Občas se jí také říká „*Nobelova cena za dětskou literaturu*“²³.

Za více než půl století existence této ceny uspěl jediný český, respektive československý autor, a to Bohumil Říha (1907 - 1987) v roce 1980. Mezi ilustrátory si vedeme lépe. Zde uspěli již čtyři českoslovenští výtvarníci. V roce 1968 se jejím prvním nositelem v této kategorii stal Jiří Trnka (1912-1969). Přesně o dvacet let později, tedy v roce 1988, se jejím dalším nositelem stal Dušan Kállay (*1948). Dalším vítězem se stala v roce 1992 výtvarnice Květa Pacovská (*1928) a zatím posledním nositelem této prestižní ceny se stal v roce 2012 Petr Sís (*1949). Jedenáctičlenná porota označila Petra Síse za „*originálního autora, který vytváří s bohatou představivostí mnohoznačné a věrohodné příběhy s využitím různých uměleckých postupů*“²⁴.

4) Cena Marie Majerové

V České republice, nebo tedy spíše v Československu, se ceny za dětskou literaturu začaly udělovat o něco později, konkrétně až v šedesátých

²³ Wikipedia [online]. Hans Christian Andersen Award. 2013, [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Hans_Christian_Andersen_Award>.

²⁴ IBBY [online]. 2013, Petr Sís – Cena Hanse Christiana Andersena 2012 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/cena-hchandersena/75-ibby-nominovalo-na-prestini-ceny>>.

letech. Od roku 1962 byla tedy udělována *Cena Marie Majerové*. Tuto cenu uděloval Kruh přátel dětské literatury za nejlepší díla dětské literatury v předchozím roce. Nejprve se udělovala v několika kategoriích, jimiž byla poezie, próza, díla uměleckonaučná, literárněvědná a výtvarná, v roce 1965 byli oceněni i překladatelé. Později byly udělovány pouze dvě ceny, jedna za kategorii slovesnou a jedna za výtvarnou. Mezi její laureáty patřili například Bohumil Říha (1907 - 1987)²⁵, Helena Šmahelová (1910 - 1997)²⁶, František Hrubín (1910 - 1971)²⁷, Josef Kainar (1917 - 1971)²⁸, Ondřej Sekora (1899 - 1967)²⁹ a mnoho dalších. V současné době tato cena již neexistuje. Naposledy byla udělena v roce 1986³⁰.

V současné době je na našem území jediná cena zaměřená vyloženě na literaturu pro děti a mládež a tou je *Zlatá Stuha*, která vznikla v roce 1992. Tímto oceněním se budu podrobněji zabývat v pozdějších kapitolách. Literatura pro děti a mládež je však zahrnuta také v nejznámější literární ceně u nás, a tou je *Magnesia Litera*.

Magnesia Litera vznikla v roce 2002. Vyhlašuje ji občanské sdružení *Litera*, na němž se podílí AV ČR, České centrum PEN klubu, Obec spisovatelů, Obec překladatelů, česká sekce IBBY, Svaz českých nakladatelů a knihkupců a nadace Český literární fond. Hlavním cílem všech těchto subjektů bylo zpopularizovat kvalitní původní českou i překladatelskou literaturu.

²⁵ Slovník české literatury [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=636&hl=bohumil+%C5%99%C3%ADha+>>

²⁶ Slovník české literatury [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=653&hl=helena+%C5%A1mahelov%C3%A1+>>

²⁷ Slovník české literatury [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=337&hl=franti%C5%A1ek+hrub%C3%ADn+>>

²⁸ Slovník české literatury [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1042&hl=josef+kainar+>>

²⁹ Slovník české literatury [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <<http://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=638&hl=ond%C5%99ej+sekora+>>

³⁰ Ústav pro českou literaturu AV ČR [online]. 2013, *Cena Marie Majerové* [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=63>>.

Magnesia Litera není, jak již bylo zmíněno výše, zaměřena výhradně na dětskou literaturu. Uděluje se v devíti kategoriích – za nakladatelský čin, za překladovou knihu, za populárně naučnou literaturu, za objev roku, za poezii, za prózu, za dětskou knihu, za přínos české literatury a hlavní cena za knihu roku³¹. Kategorie Litera za dětskou knihu vznikla až v roce 2003, kdy vyhrála Martina Skala (*1958) se svou knihou *Strado a Varius*. Dětská literaturu však může uspět i v kategorii nejvyšší, hlavní ceně Magnesia Litera, což se podařilo v roce 2009 knize *Záhádky* od Petra Nikla (*1960), nebo ve čtenářské ceně Kanzelsberger. Tu získal například v roce 2004 Zdeněk Svěrák (*1936) s knihou *Jaké je to asi v Čudu* nebo v roce 2008 Petr Sís (*1949) s knihou *Zed'*.

1.6 Systém udílení a medializace cen

Tato část je zaměřená na ta největší a nejvýznamnější ocenění na poli kultury, kterými jsou Nobelova cena a Cena Akademie, známá také jako Oscar. Tyto dvě ceny jsou nejen nejprestižnější ceny na světě, ale jsou i určitými mezníky, co se týče vzniku a systému udělování cen.

1.6.1 Nobelova cena

Nobelova cena je mezinárodní ocenění, které se uděluje každý rok za „zásadní vědecký výzkum, technické objevy či za přínos lidské společnosti“³². Uděluje se v následujících oblastech: fyzika, chemie, fyziologie či lékařství, literatura a mír. Dále se také uděluje Cena Švédské národní banky za rozvoj ekonomické vědy na památku Alfreda Nobela, která je běžně označována jako „Nobelova cena za ekonomii“.

Nobelova cena za literaturu je udělována od roku 1901 na základě poslední vůle Alfreda Nobela, což byl švédský vědec, průmyslník a vynálezce dynamitu. Závěť Alfreda Nobela byla sepsaná v roce 1895 a Alfred Nobel v ní pověřil švédskou Akademii věd udělováním cen a obdařil ji částkou 32 milionů švédských korun. Ceny jsou mimo jiné také vypláceny z úroků z darované

³¹ Magnesia Litera [online]. 2013, [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://www.mlp.cz/cz/projekty/akce/magnesia-litera/>>

³² Nobel Prize [online]. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/facts/>.

částky³³. Alfred Nobel ve své závěti mimo jiné napsal, že chce, aby cena byla udělena v pěti oblastech, které jsou zmíněny již výše, tedy fyzika, chemie, lékařství, literatura a mír. Až v roce 1968 byla doplněna o Nobelovu cenu za ekonomii. Ale jelikož není tato cena zmíněna v Nobelově závěti, není vyplácena z Nobelova fondu, a tudíž se nejedná o pravou Nobelovu cenu. Přesto se uděluje s ostatními cenami. V roce 1968 však bylo také rozhodnuto, že „žádné další ceny „na památku Alfreda Nobela“ již zaváděny nebudou“³⁴.

Dodnes je Nobelova cena považována, ve všech udělovaných oblastech, za nejprestižnější ocenění.

Poprvé byly Nobelovy ceny udělovány v roce 1901 a ceremoniál se konal ve Stockholmu. Tento slavnostní ceremoniál se koná každý rok 10. prosince, tedy v den výročí úmrtí Alfreda Nobela. Všechny ceny jsou předávány ve Stockholmu švédským králem, pouze Nobelova cena míru je udělována ten samý večer v Oslu. Ta jediná je totiž udělována komisí norského parlamentu. Ostatní Nobelovy ceny jsou tedy udělovány švédskými organizacemi. Nobelovu cenu za fyziku a za chemii uděluje švédská Královská akademie, která funguje už od roku 1739 a jejím cílem je podpora vědy, především přírodních věd a matematiky. Nobelova cena za fyziologii či lékařství je udělována Institutem Karolinska, největší lékařskou univerzitou v Evropě. A poslední z nich, tedy Nobelova cena za literaturu je udělována Švédskou akademií. Když se členové Švédské akademie dozvěděli o navrhované ceně za literaturu, někteří z nich proti této myšlence rázně protestovali a poukazovali na fakt, že organizace a rozhodování o tak ambiciózní ceně bude tvrdý oříšek i pro skupinu, která by byla vybavena potřebnými znalostmi. Původním cílem Švédské akademie, založené roku 1786, bylo „*pečovat o čistotu, sílu a majestát švédského jazyka*“ (English 2011, str. 117) a i o sto let později se její členská základna skládala téměř pouze z „*esteticky konzervativních, kulturně nacionalistických filologů,*

³³ Converter [online]. Alfred Nobel, 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <<http://www.converter.cz/nobel/nobel.htm>>.

³⁴ Wikipedie [online]. Nobelova cena 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nobelova_cena>.

klasicistů, historiků a duchovních, kteří měli máloco společného se současnou poezií a beletrií Švédska, natož širší mezinárodní scény“ (English 2011, str. 117). Odpůrci ceny dále namítali, že pokud akademie přijme povinnost udělovat cenu za literaturu, bude zanedbávat své tradiční úkoly a funkce, a to by znamenalo nejen zvýšení pracovních nároků, ale i změnu kulturního postavení a účelu akademie. Nakonec si členové akademie odhlasovali přijetí tak velké odpovědnosti, na základě mínění tehdejšího tajemníka akademie Carla Davida af Wirséna, který vítal příležitost rozšířit oblast literární aktivity a vlivu akademie. „Jedním z jeho argumentů při diskuzích o návrhu ceny byla skutečnost, že pokud by se akademie odmítla ujmout literární ceny, peníze určené Nobelem literatuře by putovaly do neliterárních oblastí, což by byla materiální ztráta pro literární komunitu celého světa“ (English 2011, str. 117).

Jména držitelů cen jsou zveřejněna předem, konkrétně v říjnu, kdy je zveřejní jednotlivé komise. Jedna Nobelova cena může být rozdělena i mezi více osob (v roce 1968 bylo rozhodnuto, že může být rozdělena maximálně mezi tři osoby) a nesmí být udělena posmrtně (in memoriam). Jediná výjimka je situace, kdy laureát zemře v období mezi zveřejněním svého jména a slavnostním ceremoniálem.

Součástí Nobelovy ceny je medaile, diplom a finanční odměna, která v současné době činí 8 miliónů švédských korun. Původním cílem této odměny bylo poskytnutí financí k pokračování ve výzkumu či práci. Tento důvod však obvykle není aktuální. Na přední straně medaile je portrét Alfreda Nobela s nápisem, který udává roky narození a úmrtí Alfreda Nobela v římských číslicích: *NAT-MDCCC XXXIII OB-MDCCC XCVI*³⁵. Na zadní straně „švédských medailí“ (fyzika, chemie, lékařství, literatura) se objevuje citát z Vergiliovy Aeneidy: *Inventas vitam juvat excoluisse per artes* (vynálezy zlepšují život, jenž je zkrášlován uměním)³⁶, na ceně za mír je nápis: *Pro pace*

³⁵ Converter [online]. Alfred Nobel, 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <<http://www.converter.cz/nobel/nobel.htm>>.

³⁶ Converter [online]. Alfred Nobel, 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <<http://www.converter.cz/nobel/nobel.htm>>.

et fraternitate gentium (pro mír a bratrství mezi národy)³⁷. Na každé medaili je také vyryto jméno držitele. Diplomy nemají jednotnou podobu, většinou se jedná o unikátní grafické dílo, pouze text se nemění a je tam krátce zdůrazněno, za co byla cena udělena.

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, Nobelova cena znamenala veliký přelom v udílení kulturních cen. Nejenže po prvním udílení vznikaly další a další ceny, ale Nobelova cena se stala pojmem. Mnoho oborů, které nemají svoji vlastní Nobelovu cenu, má obdobné ceny, které ale v žádném případě nedosáhly takového věhlasu, ale v tom daném oboru jsou nazývané Nobelovou cenou. Například Turingova cena je označovaná za „Nobelovu cenu za informatiku“, Templetonova cena za „Nobelovu cenu za teologii“ a Abelova cena či Fieldsova medaile za „Nobelovu cenu za matematiku“³⁸. Všechny nové nákladné národní či mezinárodní ceny se ospravedlňovaly tím, že „*Nobelova cena pro (doplňte si sami) ještě neexistuje.*“ (English 2011, str. 66). Ve vzniku nové ceny jim nebrání ani fakt, že v daném oboru již jedna nebo dvě ceny, které se opírají o stejný argument, existují.

Nadbytečné ceny ale nepředstavují pro samu Nobelovu cenu žádnou hrozbu. „*Princip jednoho laureáta stojící za celou ekonomikou cen zaručuje, že rostoucí počet konkurentů nadvládu Nobelovy ceny nijak nezmenšuje (ba může ji dokonce zvýraznit) a všechny ceny jsou v porovnání s Nobelovou cenou druhořadé.*“ (English 2011, str. 67).

1.6.2 Cena Akademie (Oscar)

„Jestliže Nobelova cena sloužila jako vzor pro mnoho dnešních kulturních cen, zvláště těch z nejlegitimnějších oblastí kultury, které založili samostatní nebo korporátní filantropové ve snaze přeměnit peníze na kulturní prestiž, cenou, která nabídla alternativní model, zejména oficiálním společnostem, akademiím a profesním organizacím v méně legitimních

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Wikipedie [online]. Nobelova cena. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nobelova_cena>.

uměleckých oblastech – na poli „zábavy“ – byl jednoznačně Oskar.“(English 2011, str. 73).

Cena filmové Akademie, nazývaná také Oscar, je cena udělovaná od roku 1929 americkou Akademií filmového umění a věd v různých oblastech filmu. Oscarům předcházela již jiná filmová ocenění (např. Čestná medaile časopisu Photoplay, později přejmenovaná na Zlatou medaili), ale Oscar byl první cenou, kterou udělovalo profesní sdružení. Akademie filmového umění a vědy (AMPAS) byla založena roku 1927 a o dva roky později již rozdávala první ocenění, přičemž v roce 1930 o nominacích poprvé rozhodovali členové akademie, nikoliv malá skupina porotců (English 2011).

Oficiální název ceny je *Cena Akademie za zásluhy (Academy Award of Merit)*, označení Oscar je přezdívka sošky. Tento název se uchytil až v roce 1934, ale není přesně jasné, jak vzniknul. Existují tři různé teorie. Podle jedné verze jistá knihovnice Akademie Margaret Herricková při spatření sošky zvolala, že vypadá jako její strýc Oscar. Druhá vypráví o tom, že přezdívku vymyslela herečka a někdejší ředitelka Akademie Bette Davisová, protože soška jí připomínala jejího manžela Harmona Oscara Nelsona. Poprvé ale označení Oscar použil losangeleský novinář Sidney Skolsky v roce 1934, když glosoval úspěch herečky Katharine Hepburn, ta totiž získala ten samý rok prvního Oscara. Název byl však oficiálně schválen až roku 1939.

Symbolem ceny Akademie je tedy zlatá soška, která zobrazuje rytíře držícího meč a stojícího na cívce filmového pásu s pěti kruhy, které mají představovat pět původních profesních sekcí Akademie – herce, režiséry, producenty, techniky a scénáristy. Tento podstavec, na kterém soška rytíře stojí, měnil svou podobu až do roku 1945, od té doby má s menšími obměnami dnešní podobu a velikost. Soška měří 34,5 cm, výška podstavce je 7,5 cm a jeho průměr je 13,5 cm. Soška je ze slitiny cínu, mědi a antimonu a pokrytá je leštěnými vrstvami cínu, niklu, stříbra a zlata. V průběhu druhé světové války

byly sošky kvůli nedostatku kovů vyrobeny ze sádry, po válce však byly majitelům vyměněny za kovové³⁹.

Od roku 1930 tedy ceny udělují členové akademie. Členy AMPS se automaticky stávají všichni umělci, kteří byli alespoň jednou nominováni na Cenu Akademie. Akademie má zhruba pět až šest tisíc členů po celém světě (své zastoupení zde má i Česká republika – Miloš Forman, Jiří Menzel, Miroslav Ondříček, Theodor Pištěk, Jan Svěrák, aj.). Každý člen, který má hlasovací právo, se tedy může účastnit volební kampaně, která začíná vždy v listopadu. Každý z členů je zastoupen v nějaké pobočce. Herci v herecké, režiséři v režisérské, střihači ve střihačské apod. Poboček má Akademie celkem patnáct. Jména členů nejsou (až na výjimky) zveřejněna, aby se předešlo uplácení. Na konci prosince každý aktivní člen obdrží hlasovací lístek a hlasuje za počiny v dané oblasti (herci hlasují pro herce, režiséři pro režiséry, apod.). Kategorie animovaný film a cizojazyčný film mají na starosti speciální komise. Pro nejlepší film hlasují všichni aktivní členové. Výsledky tohoto prvního kola jsou známy třetí lednový týden. Po jejich zveřejnění, tedy čtvrtý lednový týden, je členům zaslán finální hlasovací lístek, tentokrát se jmény nominovaných umělců. Konečné hlasy by měly do společnosti *PricewaterhouseCoopers*, která sčítá hlasy, dorazit nejpozději v úterý před vyhlášením výsledků a udílením cen. To se koná nejčastěji poslední únorovou nedělí. Po sčítání hlasů znají výsledky pouze dva zaměstnanci agentury. Výsledky jsou zapečetěny do obálek a pečlivě uschovány⁴⁰.

Oscar je udělován celkem v pětadvaceti kategoriích za počiny ve filmech vyrobených a především uvedených do kin v předešlém roce. Nominován může být každý celovečerní (delší než 40 minut) film, který byl zveřejněn ve formátu 35 nebo 70 mm pro klasický film, popř. ve formátu Digital Cinema, pro film natočený digitální kamerou. Film musel být promítán běžným způsobem v některém z kin v oblasti Los Angeles nejméně sedm dní

³⁹ Wikipedie [online]. Oscar. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Oscar>>.

⁴⁰ The Academy of motion picture arts and sciences, [online]. 2013, [cit. 2013-11-24]. Dostupné z <<http://www.oscars.org/awards/academyawards/about/history.html>>.

po sobě, s tím, že jeho premiéra musela proběhnout v době od 1. ledna do 31. prosince daného roku.⁴¹

Oscar je považován za nejprestižnější filmovou cenu na světě, ačkoliv se týká především americké kinematografie.

Už v roce 1935, kdy se značka Oscar začala teprve dostávat do podvědomí veřejnosti, se objevily první alternativní ceny, které byly předány nově vzniklým Kruhem newyorských filmových kritiků. Od konce 40. let jejich počínání následovaly další kritické kruhy, organizované na celostátní i městské úrovni, jejichž hlavní funkcí bylo vyhlášovat ceny, pocty a žebříčky top ten. Spadají sem i *Zlaté glóby*, které byly založeny v roce 1944 Hollywoodskou asociací filmových novinářů. Cena Oscar inspirovala ostatní státy k tomu, aby si vytvořily své vlastní Oscary. První „zahraniční Oscary“ vyhlášovala Dánská filmová asociace již v roce 1948 a pojmenovala toto ocenění *Bodil* po dvou nejvýznamnějších dánských herečkách. V roce 1954 následovaly britské ceny *BAFTA*, které zahrnují i televizi a v roce 1955 italská *Davidové*. Mnohem početnější než profesní sdružení byly organizace filmových festivalů, které se objevily ve stejné době, přičemž každý festival s sebou přinesl nové ocenění. Nejstarší z nich Benátský festival se konal již v roce 1932 jako filmová součást umělecké výstavy Benátské bienále. V prvním roce byly uděleny pouze divácké ceny, ale již o dva roky později byla udělena hlavní cena, a to *Mussoliniho pohár* za nejlepší italský film (*English 2011*).

Velký zlom pro cenu Oscar a pro její věhlas znamenal rok 1953, kdy byl ceremoniál udílení cen poprvé vysílán v televizi pro americké a kanadské diváky. V roce 1966 byl Oscar poprvé vysílán barevně a v roce 1969 se poprvé promítal mezinárodně. V roce 2011 byl přenos z udílení cen vysílán ve více jak dvě stě zemích. Ceny Akademie přestaly být postupem doby primárně vnímány jako hollywoodská událost první kategorie a začaly být vnímány spíše jako televizní událost první kategorie spjatá s Hollywoodem. „*Předávání Oscarů*

⁴¹ Wikipedie [online]. Oscar: Slavnostní ceremoniál. 2013, [cit. 2013-11-24]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Oscar#Slavnostn.C3.AD_ceremoni.C3.A1>.

začalo být vnímáno jako klíčový bod komunikace nově ovládaného kulturního média s nově vládnoucím médiem.“ (English 2011, str. 85). Předávání Oscarů se stalo v porovnání s jakoukoliv televizní událostí tiskárnou na peníze. Zatímco předávání většiny jiných cen se jevílo z ekonomického hlediska jako dárcovský rituál (událost s nesmírnými výdaji peněz a práce, jejichž návratnost byla spíše symbolická), Osaři představovali pro dárce přímý a okamžitý každoroční zisk. Dokonce i úplně první televizní přenos z roku 1952 vydělal Filmové akademii půl milionu dolarů. Na konci století se Oscarům podařilo „postavit na hlavu ekonomickou podstatu Nobelovy ceny“ (English 2011, str. 86). To znamená, že na každé udělené sošce vydělala akademie stejnou částku, jakou Švédská akademie přidělovala každému z vítězů Nobelovy ceny, tedy přibližně milion dolarů.

Ceny Akademie se od 70. let staly předmětem zájvu a nápodoby. Vznikalo opět spoustu nových soutěží a ocenění a ty se snažily se Oscarům co nejvíce přiblížit. Francie má své Césarovy od roku 1976, Čína Zlaté Kohouty (1981), Španělsko Goyi (1986), Česká republika České lvy (1994), ale všechny tyto ceny se zařadily do určitého systému, kterému dominuje právě Cena Akademie.

Síly, které pohánějí Oscary a kulturní pole, kterého se bezprostředně týkají, se od Nobelovy ceny velmi liší, avšak za posledních několik desetiletí získaly tyto ceny v oblasti kulturních ocenění stejnou důležitost. Nobelova cena představuje jakýsi filantropický model, model kulturní ceny jako obdarování lidstva, kdežto „Osaři představují byznysový model, model kulturní ceny jako vlastnictví značky, reklamního nástroje a ziskové mediální koncese“ (English 2011, str. 89).

Na poli ocenění za dětskou literaturu se objevuje spíše *model filantropický*. Už první ocenění za dětskou literaturu vznikají především proto, aby podpořily kvalitu a původní tvůrčí práci v oblasti knih pro děti (The John Newbery Medal) a proto, aby poukázaly, že literatura pro děti a mládež si zaslouží stejné uznání jako poezie, drama či romány (Carnegie Medal). Ovšem nejvíce se modelu udílení Nobelových cen podobají *Cena Astrid Lindgrenové* a

Cena Hanse Christiana Andersena. Nejen, že se v obou případech jedná o ceny mezinárodní, ale obě jsou udělovány za celkový přínos dětské literatuře. Není zde tedy oceněna konkrétní kniha, ale autor. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole Cena Hanse Christiana Andersena je udělována každý sudý rok od roku 1956 a uděluje ji mezinárodní nevládní organizace IBBY (International Board on Book for Young People). Je udělována za mimořádný přínos autora a ilustrátora dětské literatury s přihlédnutím k jeho celoživotnímu dílu. Cena Hanse Christiana Andersena je považována za nejprestižnější ocenění na poli dětské literatury a je také nazývána „*Nobelovou cenou za dětskou literaturu*“, což umocňuje její důležitost. Od Nobelovy ceny za literaturu se však liší mimo jiné tím, že výherci není vyplácena žádná finanční odměna, ale dostává „*pouze*“ medaili a diplom. Cena Astrid Lindgrenové vznikla mnohem později než obě tyto ceny, tedy přesněji až v roce 2002 a byla založena švédskou vládou a dostala jméno po nejznámější švédské autorce knih pro děti a nositelce *Ceny Hanse Christiana Andersena* Astrid Lindgrenové (1907- 2002). Toto ocenění je poměrně mladé, ale je považováno za největší ocenění za dětskou literaturu na světě, a to především díky hlavní výhře. Tou je finanční obnos v hodnotě 570 000 Eur. Tuto částku obdrží na základě rozhodnutí poroty žijící výherce (či se rozdělí mezi více výherců), který se významně a komplexně podílí na podpoře zájmu dětí o čtení a literaturu. Vítězem se mohou stát spisovatelé, ilustrátoři a další podporovatelé čtení, bez ohledu na jazyk, v němž autoři píší, nebo národnost, k níž se hlásí. Její iniciátoři se snaží posílit a zvýšit zájem o literaturu pro děti a mládež na celém světě, zároveň se její ambicí stalo přispět ke globálnímu utužení práv dítěte. Tuto cenu může získat například i instituce, jak se také stalo v roce 2009, kdy ji vyhrál *Tamer institut pro vzdělávání veřejnosti* (Tamer institute for Community Education), který sídlí v Palestině, v pásmu Gazy⁴².

⁴² IBBY [online]. 2013, [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zpravy-eske-sekce-ibby/14-cena-astrid-lindgrenove-za-rok-2009-byla-udlena-tamer-institutu>>.

1.7 Ceny a humanitární akce

Jak již bylo zmíněno výše, Cena Hanse Christiana Andersena je udělována mezinárodní nevládní organizací IBBY. Ta se však nevěnuje pouze udílení cen, ale i humanitárním akcím. Jedním z nich je *IBBY Children in Crisis Fund* (Fond pro děti v krizi)⁴³. Účelem tohoto fondu je poskytnout pomoc a podporu dětem, jež byly postihnuty válkami, občanskými nepokoji či přírodními katastrofami. Fond se soustředí především na dvě činnosti. Jednou z nich je terapeutické využití knih a vyprávění, tzv. biblioterapie, a další aktivitou je vytvoření či nahrazení sbírek knih, které byly zničeny. Tento program neslouží pouze k poskytnutí okamžité podpory a pomoci dětem, které se ocitly v krizové situaci, ale jeho cílem je mít dlouhodobý dopad na rozvoj a vzdělání dětí v postihnutých oblastech. Organizace IBBY si pro financování a pomoc vybírá oblasti na základě předem stanovených kritérií, mezi které patří výběr takových oblastí, kde se děti ocitají ve výše zmíněných krizových situacích, dostupnost silné a schopné národní sekce IBBY buď v postižené či sousední zemi (nebo přítomnost schopného IBBY partnera) a důležitým kritériem pro plnění cílů IBBY je dostatek finanční podpory. Fond pro děti v krizi působil například od roku 2007 do roku 2009 v pásnu Gazy, dále v Libanonu, v Afganistánu, Pákistánu, Japonsku, na Haiti a v mnoha dalších ohrožených zemích⁴⁴.

Dalším programem, na který navázal Fond dětí v krizi, je *IBBY – Yamada Programme*.⁴⁵ Tento program vychází z úsilí zakladatelky IBBY Jelly Lepmanové (1891- 1970), které popsala Eleanor Rooseveltová (1884 – 1962), na podporu míru a mezinárodního porozumění tím, že děti na celém světě získají přístup ke knihám a tudíž ke vzdělání. Každé dítě kdekoliv na světě má tudíž právo stát se čtenářem. IBBY - Yamada Programme spoléhá především na své mezinárodní síť, které tvoří více jak sedmdesát národních sekcí a které

⁴³ IBBY [online]. IBBY Children in Crisis Fund 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=813>>.

⁴⁴ IBBY [online]. IBBY Children in Crisis Fund 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=813>>.

⁴⁵ IBBY [online]. IBBY – Yamada Programme 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=254>>.

by se měly především podílet na rozvoji knižní kultury pro děti v rámci ohrožených regionů. Tento program je tvořen různými kampaněmi, které se orientují vždy na jinou světovou oblast. První je *Books for Africa – Books from Africa* (Knihy pro Afriku – Knihy z Afriky), jejímž hlavním programem je školení místních učitelů pro práci s knihami, rozšiřování knihoven a knižních kolekcí pro školní knihovny, workshopy pro africké spisovatele a ilustrátory a organizuje i celosvětovou výstavu *Books for Africa – Books from Africa*. Druhá kampaň se orientuje na spolupráci v Asii a oblasti Pacifiku. Další kampaň se věnuje rozvoji čtenářství v Jižní a Střední Americe, kde pořádá workshopy pro spisovatele, ilustrátory a nakladatele dětské literatury. Stejně workshopy pořádá i v Arabských zemích a podporuje nezávislé a regionální publikování v jihovýchodní Evropě a zemích bývalého Sovětského svazu.⁴⁶

Organizace IBBY není jediným sdružením, které se věnuje jak udílení cen, tak humanitárním akcím. Další takovou organizací je *Jane Addams Peace Association* (JAPA)⁴⁷, která vznikla v roce 1948 a byla pojmenovaná po americké spisovatelce, socioložce, filozofce, sociální pracovníci, aktivistce za volební práva žen a světového míru a držitelce Nobelovy ceny za mír Jane Addamsové (1860-1935).

JAPA byla založena po druhé světové válce jako podpora lepšího dorozumění mezi lidmi na celém světě, díky kterému by nedocházelo k dalším válkám, a byl by utužen světový mír. Toto poslání má JAPA i ve svém znaku, na kterém stojí „*Make books, not war!*“⁴⁸. Od roku 1953 uděluje tato asociace literární ceny *Jane Addams Children's Book Awards*⁴⁹ za knihy pro děti a mládež, které vyšly v předchozím roce a které podporují mír, sociální spravedlnost a rovnost mezi pohlavími a všemi rasami. Ceny jsou každoročně udělovány sdružením JAPA a *Mezinárodní ženskou ligou pro mír a svobodu*

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Jane Addams Peace Association [online]. 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.janeaddamspeace.org/>>.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Jane Addams Peace Association [online]. Jane Addams Children's Book Awards2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.janeaddamspeace.org/jacba/about.shtml>>.

(The Women´s International League for Peace and Freedom – WILPF)⁵⁰. Kromě udílení literárních cen se JAPA angažuje i v humanitární oblasti, především podporuje projekty, které se zaměřují na posílení světového míru a sociální spravedlnosti, shromažďuje finanční prostředky a nadále je investuje tak, aby splnila hlavní cíle svého programu, kterými jsou oddanost ke svobodě, demokracii, míru a láska k dětem. Úzce tedy spolupracuje s The Women´s International League for Peace and Freedom.⁵¹

1.8 Způsob udílení cen

Obě největší a nejprestižnější mezinárodní ceny za literaturu pro děti a mládež (*Cena Hanse Christiana Andersena a Cena Astrid Lindgrenové*) jsou udělovány na základě rozhodnutí odborné poroty. Na stejném principu většinou fungují i české ceny za literaturu pro děti a mládež. *Zlatá stuha* i *Magnesia Litera za literaturu pro děti a mládež* jsou udělovány na základě rozhodnutí odborné poroty. *Zlatá stuha* je tvořena třemi na sobě nezávislými porotami, a to pro původní českou tvorbu, pro překlad a pro ilustrační a grafickou tvorbu. V každé kategorii může být udělena jen jediná *Zlatá stuha*, poroty však mají právo v některých kategoriích *Zlatou stuhu* neudělit⁵². *Magnesia Litera* se uděluje hned v několika kategoriích a do každé kategorie nominuje pětičlenná porota až tři kandidáty. Porotu k jednotlivým kategoriím delegují oborově příslušné obce a organizace. Pro kategorii literatury pro děti a mládež je to česká sekce IBBY. Ve druhém kole už rozhodují všechny poroty společně⁵³.

Největším oceněním, které je u nás udělováno na základě hlasování recipientů, je *Anketa SUK- Čteme všichni*. Tato cena se pojí se Sukovou studijní knihovnou literatury pro děti a mládež, která je součástí Národní pedagogické knihovny Komenského. Ocenění vzniklo v roce 1993 a referuje o čtenářském zájmu dětí, proto zde také není vybírána *nejlepší* kniha za uplynulý

⁵⁰ WILPF [online]. 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.wilpfinternational.org/>>.

⁵¹ Jane Addams Peace Association [online]. 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <<http://www.janeaddamspeace.org/>>.

⁵² IBBY [online]. Statut Zlaté stuhy 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/statut-zlate-stuhy>>.

⁵³ *Magnesia Litera* [online]. O Liteře. 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <<http://www.magnesia-litera.cz/#o-litere>>.

rok, ale *nejoblíbenější* kniha uplynulého roku. Součástí ankety jsou čtyři kategorie- cena dětí (anketa), cena knihovníků (anketa), Cena Noci s Andersenem, kdy rozhodují svými hlasy děti, které nocují v knihovnách po celé republice, a Cena učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství. Knihovna zveřejňuje dvacet knih, které mladí čtenáři zvolili jako nejoblíbenější a nejčtenější. Ocenění od pedagogů jsou představena bez uvedení pořadí. Velmi často se mezi dvaceti nejčtenějšími tituly objeví i takové, které zvolili i odborné komise. V tom je Anketa SUK- Čteme všichni jedinečná, umožňuje konfrontovat názory odborníků s realitou dětského čtenářství. Tyto ceny, či ankety nejsou však jediné na našem území. Každoročně zveřejňují knihovny seznamy nejčtenějších knih, knihkupectví vydávají seznamy prodejnosti a školy pořádají ankety dětského čtenářství. Hodnocení dětské literatury je ukryto i v anketě *Moje kniha*, ve které hlasují obyvatelé České republiky o nejoblíbenější knihu. Více jak polovinu mezi prvními dvěma sty nejoblíbenějšími knihami představují právě zástupci literatury pro děti a mládež. Nevýhodou tohoto hodnocení je to, že nevypovídá téměř nic o hlasujících, ale je patrné, že pro dětskou literaturu nehlasují pouze děti a mládež, ale i dospělí, kteří považují dětskou literaturu za něco, co je v životě velmi ovlivnilo⁵⁴.

„V minulém století se rozšířila praxe, kdy rodina, přátelé, či kolegové chtěli připomenout život milované a respektované osoby, především osoby, jejíž život byl nějakým způsobem zasvěcen literatuře nebo umění, založením kulturní ceny nesoucí příslušné jméno. Založení ceny je dnes považováno za příhodné gesto, jak připomenout zemřelou osobu, a děje se téměř automaticky.“ (English 2011, str. 111) To se dělo i na poli literatury pro děti a mládež. Snad všechny nejvýznamnější a nejprestižnější ceny za dětskou literaturu nesou jméno osoby, která se za svého života na dětské literatuře nějak podílela. Například *The John Newbery Medal*, která byla pojmenovaná po anglickém tiskaři, knihkupci a vydavateli dětské literatury, *The Carnegie Medal* pojmenovaná po průmyslníkovi, filantropovi a zakladateli veřejných knihoven, *The Caldecott Medal*, která byla pojmenovaná po významném anglickém ilustrátorovi. Týká

⁵⁴ POJEROVÁ, Kateřina. MOJE KNIHA – vyhlášení výsledků druhé etapy ankety. *Ikaros* [online]. 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <<http://www.ikaros.cz/node/1738>>.

se to však i těch nejvýznamnějších cen za dětskou literaturu, kterými jsou *Cena Hanse Christiana Andersena*, která byla pojmenovaná po slavném dánském autorovi pohádek, a *Cena Astrid Lindgrenové* pojmenovaná po nejznámější švédské autorce dětských knih, která má sloužit jako trvalá připomínka jejího jména.

Jak již bylo zmíněno výše, jednou z funkcí literárních cen je funkce propagační, neboli reklamní. Ta směřuje především k rodičům, u nichž se snaží nastavit rovnítko mezi oceněním a kvalitou. Kromě uvedení umístění konkrétního titulu v dané anketě či soutěži, které se zpravidla uplatňuje u druhého či dalšího vydání, se akcentuje úspěch samotného autora a jeho předchozích děl. I v médiích se často objevují jména autorů společně s názvy cen, které získali, „protože to je to jediné, co se počítá, co zbude z jejich víceméně neohodnotitelného a – při nejmenším v médiích – nepopsatelného celoživotního tvůrčího úsilí.“ (English 2011, str. 29). V tomto kontextu se dá hovořit o tom, že ceny charakterizují umělce: „včera večer ve věku osmdesáti šesti let nezemřela herečka, ale „držitelka Oscara“, nezemřel spisovatel, ale „nositel Pulitzerovy ceny“. (English 2011, str. 29).

1.9 Ekonomická stránka cen

Při nástupu kulturních cen a jejich růstu v moderní době byly ceny zavedeny jako nástroj (ekonomický nástroj), který se velmi hodil k dosažení kulturních cílů podle tří hlavních os – společenské, institucionální a ideologické. Po stránce společenské slouží cena jako ústřední bod, kolem kterého lze organizovat ambiciózní kulturní události a slavnosti, přináší s sebou zvláštní rozrušení a příležitost k hromadné podívané, jakou by daný druh umění normálně nejspíš nevyvolal. Ceny jsou tedy druhem soutěžní podívané, přitahují pozornost nejen směrem k určitým umělcům, dílům či druhům umění, ale také směrem k jedincům a skupinám, které vyznamenání předávají, či k místu (čtvrti, městu, státu), kde se koná slavnostní ceremoniál. V obecnějším měřítku cena tedy spojuje neobvykle široké spektrum „kulturních hráčů“ – umělců, kritiků, novinářů, funkcionářů, sponzorů – a všem nabízí událost, ve které jsou nějak zainteresovaní. Podle ekonomů cena „zprostředkovává

informovaný vzájemný kontakt různorodých hráčů, aby mezi nimi mohla (teoreticky) proběhnout pro všechny strany výhodná transakce.“ (English 2001, str. 57). Po stránce institucionální slouží cena jako prostředek přihlášení se k moci a prosazení nároku na moc, která vytváří kulturní hodnoty. Cena poskytuje institucionální základ pro uplatnění vlády nad kulturní ekonomikou, nad distribucí uznání a odměn v určitém kulturním odvětví, tedy nad věcmi, které lze uznat za hodné zvláštní pozornosti. *„Vkládá do rukou kulturních funkcionářů - těch, kteří cenu organizují a spravují za scénou, dohlížíjí na výběr členů a porotců, shánějí sponzory a patrony, vytvářejí pravidla a výjimky z pravidel - jistou moc.*“ (English 2011, str. 57).

Počet a ekonomická hodnota kulturních cen stoupá mnohem rychleji, než je tomu v kulturní ekonomice obecně. *„Počet cen udílených společnostmi a asociacemi umělců, akademickými kruhy a výbory, ba dokonce jednotlivými umělci a kritiky roste stejně závratně jako počet cen, které udílejí korporátní sponzoři a majetní filantropové, což je do značné míry důsledkem faktu, že jde o nejlepší nástroj pro vyjednávání transakcí mezi kulturním a společenským, kulturním a ekonomickým či kulturním a politickým kapitálem, což znamená, že jsou nejúčinnějším institucionálním prostředkem vnitřní přeměny kapitálu, jaký máme k dispozici.*“ (English 2011, str. 18). Stoupání počtu a důležitosti cen roztočilo inflační spirálu, která jim může být nakonec osudná, přesto ceny stále slouží jako nejlépe zúročitelná a směnitelná aktiva kulturní ekonomiky. Symbolická hodnota cen přežívá veškerou kritiku, vtipkování a veřejné reptání, z čehož vyplývá, že na kulturním poli skutečně něco znamenají.

2. Literární ocenění za dětskou literaturu

Tato kapitola se podrobněji věnuje dvěma literárním cenám za dětskou literaturu. Jednou z nich je největší literární cena za dětskou literaturu v České republice Zlatá stuha a druhou je nejprestižnější světové ocenění za dětskou literaturu, kterým je Cena Hanse Christiana Andersena. Tato kapitola se podrobněji zabývá historií, systémem udílení a autory, kteří tyto ceny získali.

2.1 Zlatá stuha

Zlatá stuha je v současné době naše jediná literární cena udělovaná za tvorbu pro děti a mládež. Od roku 1992 ji uděluje Česká sekce IBBY⁵⁵ společně s Obcí překladatelů⁵⁶, Klubem ilustrátorů dětské knihy⁵⁷ a Památníkem národního písemnictví⁵⁸. Jejím posláním je „*ocenit významné a hodnotné tvůrčí i ediční činy v oblasti dětské literatury a vyjádřit tímto způsobem kulturní i společenskou prestiž jak oceněných děl a jejich autorů, tak i tvorbě, vydávání a šíření kvalitních knih pro děti a mládež jako celku.*“⁵⁹ Za svou dobu trvání prošla však mnohými změnami.

Počátkem 90. let, tedy v době jejího vzniku, můžeme funkci Zlaté stuhy charakterizovat jako funkci obrannou, protože podle slov Vladimíra Hulpacha (*1935)⁶⁰, jednoho z jejích zakladatelů, „*bylo jejím hlavním záměrem podpořit původní autorské texty a ilustrace proti pokleslému importu.*“⁶¹ Po roce 1989 se díky změněné společenskopolitické situaci otevřela cesta k hlubším proměnám dětské literatury. Vznik nových nakladatelství ve svobodné společnosti znamenal okamžitý nárůst a pestrost vydávaných publikací pro

⁵⁵ Česká sekce IBBY [online]. 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/>>.

⁵⁶ Obec překladatelů [online]. 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.obecprekladatelu.cz/>>.

⁵⁷ Klub ilustrátorů dětské knihy [online]. 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.klubilustratoru.cz/cz/home.html>>.

⁵⁸ Památník národního písemnictví [online]. 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>>.

⁵⁹ IBBY: Statut Zlaté stuhy [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha/statut-zlate-stuhy-2>>.

⁶⁰ Slovník české literatury [online]. Vladimír Hulpach 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=710>>.

⁶¹ HULPACH, Vladimír: *Na závěr 9. ročníku soutěže o Zlatou stuhu*. Zlatý máj, 2000, roč. 43, č. 1., s. 93.

děti. Negativním důsledkem však byla roztržitost nakladatelských aktivit (souběžné vydávání některých titulů), neprofesionálně připravené edice (zejména u domácího a světového pohádkového odkazu) a nárůst triviální, avšak komerčně úspěšné literatury. Současná domácí tvorba se ocitla ve stínu edičních návratů dříve zakazovaných autorů či děl a zahraniční knižní produkce, která volně proudila na český knižní trh, a to jak v podobě vrcholných světových děl, tak v podobě triviální a utilitární literatury. Udělování Zlaté stuhy mělo být tedy jednou z obranných reakcí na rozkolísanost literárních hodnot a zpočátku si kladlo za cíl povzbudit autory dětské literatury a upozornit na vrcholy aktuální domácí tvorby (Šubrtová, Chocholatý, 2012).

Zpočátku se ve Zlaté stuze hodnotily texty, ilustrace a grafická úprava ve všech žánrech, až později se přidaly překlady, učebnice a ediční počiny. Přelomovým se stal rok 2000, kdy se nejvíce proměnilo vyhlásování výsledků. V letech 1992–1996 a také v roce 1999 se nejprve udělovala cena jednou za půl roku a z pololetních cen se poté volila výroční Zlatá stuha. V letech 1997 a 1998 nebyla za první půlrok udělena. Právě od roku 2000 se vyhláší jednou ročně a to vždy za uplynulých 12 měsíců.

V roce 2000 se také ustálil počet konkrétních kategorií, jež zůstaly téměř zachovány až do současnosti. Kategorie jsou celkem tři: oblast původní české tvorby pro děti a mládež, oblast překladová a oblast výtvarná. Všechny kategorie jsou si rovnocenné a také jednotlivá ocenění jsou rovnocenná. V roce 2012 však došlo k menší změně v kategoriích v literární části. Hlavním kritériem členění je však i nadále žánr textu a věk potenciálního čtenáře. V literární části se tedy rozlišují kategorie literatura pro děti, literatura pro mládež, literatura faktu pro děti a mládež a kritika a teorie umění pro děti a mládež. V překladové kategorii se rozlišuje beletrie a literatura faktu pro děti a mládež. Ve výtvarné kategorii, která vznikla až v roce 2002, se diferencují knihy pro mladší děti, knihy pro starší děti a mládež, výtvarný počin roku a literatura faktu pro děti a mládež. V roce 2002 byla také ustanovena zvláštní kategorie pro výjimečné případy celoživotního přínosu v oblasti slovesné i

výtvarné, nebo výrazného edičního počinu. Ocenění může být také uděleno in memoriam, pokud se však vztahuje k roku, v němž soutěž proběhla⁶².

O konečných výsledcích rozhodují tři na sobě nezávislé poroty- literární, překladová a výtvarná, jimž se do rukou dostávají knihy doporučené nakladateli, autory slovesných a výtvarných děl, překladateli či odbornými pracovníky v oblasti literatury pro děti a mládež. Přihlašovatelé mohou své návrhy posílat k ocenění v průběhu celého roku, nejpozději však do 15. ledna následujícího kalendářního roku do Sukovy studijní knihovny literatury pro mládež. Tituly jsou také prezentovány na Veletrhu dětské knihy v Liberci a v Boloni, na Světu knihy v Písku a Brně a v Národní knihovně. Ministerstvo kultury také od roku 2005 zajišťuje jejich zaslání do Mezinárodní knihovny pro děti a mládež sídlící v Mnichově. Vyhlášení výsledku však probíhá vždy v Praze. Soutěž tedy hodnotí tři na sobě nezávislé poroty. Členové výtvarné poroty jsou jmenováni Klubem ilustrátorů dětské knihy, avšak Česká sekce IBBY a Památník národního písemnictví (PNP) mohou kandidáty do této poroty doporučit. Členy slovesných porot jmenuje výbor České sekce IBBY, Obec překladatelů a Památník národního písemnictví. Každá z porot je nejméně tříčlenná a podle dohody si mohou přizvat i externí spolupracovníky. Závěrečné zasedání porot probíhá dvoukolově. V prvním kole nominují poroty maximálně čtyři díla či tvůrce v každé kategorii. Ty se slavnostně vyhlásují na veletrhu dětských knih a učebnic v Liberci na jaře každého roku. Ve druhém kole rozhodnou poroty na základě nominací o udělení cen Zlatá stuha. V každé kategorii může být udělena pouze jedna Zlatá stuha, poroty se však mohou dohodnout, že v některé kategorii cena nebude udělena. To se stalo například v roce 2012, kdy se porota rozhodla neudělit Zlatou stuhu ve výtvarné části v kategorii Literatura faktu pro děti a mládež. Součástí ocenění Zlatá stuha je diplom, v případě možností i věcné ceny uměleckého charakteru, které však nejsou spojeny s finančními odměnami⁶³.

⁶² IBBY: Statut Zlaté stuhy [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha/statut-zlate-stuhy-2>>.

⁶³ IBBY: Statut Zlaté stuhy [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha/statut-zlate-stuhy-2>>.

Vyhlašovatelé ceny (Česká sekce IBBY, Obec překladatelů, Památník národního písemnictví a Klub ilustrátorů dětské knihy) se podílejí na financování soutěže s využitím sponzorských příspěvků a příspěvků Ministerstva kultury. Podílejí se také na propagaci soutěže a publicitě jejích výsledků⁶⁴.

Navzdory všem inovacím, které Zlatá stuha prodělala, a které ji měly posunout a zdokonalit, se v prvních letech 21. století hovořilo o tom, že Zlatá stuha prochází krizí. Martin Reissner ve svém článku v časopise *Ladění* v roce 2005 konstatoval, že „*existuje jaksí ze setrvačnosti, za malého zájmu odborné veřejnosti, žel i utajena před širším publikem a mnohdy skryta dokonce před těmi, kdož byli nominováni.*“⁶⁵ Avšak po roce 2000 se Zlatá stuha více zapojovala do mezinárodní spolupráce (viz. Spolupráce s Mezinárodní knihovnou pro děti a mládež v Mnichově), i když to vychází zejména ze skutečnosti, že jeden z hlavních pořadatelů, Česká sekce IBBY, je součástí mezinárodního sdružení. Zlatá stuha se také musela potýkat s proměnou knižního trhu na přelomu století. Zatímco na počátku soutěže se k porotě dostávaly asi čtyři desítky titulů, ve druhé polovině 90. let to bylo více jak sto a počty každým rokem stoupají.⁶⁶ Proto není divu, že Zlatá stuha „*na některé nezpochybnitelné autorské či nakladatelské počiny nereaguje*“⁶⁷. Pokles její prestiže se zároveň podepsal na popularitě a mediální propagaci. Neplnila tak svoji reklamní ani informativní funkci, protože se stala nejen téměř neznámou, ale také přestala být zárukou kvality, především v kategorii slovesné.⁶⁸ I přes tento nepříznivý stav nelze pominout, že některá ocenění připadla skutečně kvalitním dílům. A už v roce 2006 Jaroslav Toman potvrdil, že „*Zlatá stuha má vzrůstající prestiž a publicitu*“.⁶⁹

⁶⁴ IBBY: Statut Zlaté stuhy [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha/statut-zlate-stuhy-2>>.

⁶⁵ REISSNER, Martin. Soutěž Zlatá stuha 2004. *Ladění*, 2005, roč. 10, č. 2, s. 35 – 37.

⁶⁶ HULPACH, Vladimír: *Na závěr 9. ročníku soutěže o Zlatou stuhu*. Zlatý Máj, 2000, roč. 43, č. 1, str. 93.

⁶⁷ REISSNER, Martin. Soutěž Zlatá stuha 2004. *Ladění*, 2005, roč. 10, č. 2, s. 35 – 37.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ TOMAN, Jaroslav. Zlaté stuhy za rok 2006. *Ladění*, 2007, roč. 12, č. 2, s. 33 – 35.

Kompletní seznamy všech výherců Zlaté stuhu jsou uvedeny na oficiálních internetových stránkách České sekce IBBY⁷⁰. Zlatá stuha se uděluje od roku 1992, avšak na stránkách České sekce IBBY nalezneme první výsledky Zlaté stuhu 1993, a to z toho důvodu, že číslice u Zlaté stuhu označuje rok, kdy se uděluje, tedy ne rok, za který je udělována. I přesto, že dochází k velkému růstu vzniku nových knih a rozrůstají se i počty nově tvořících autorů dětské literatury, mezi vítězi Zlaté stuhu se od jejího vzniku některá jména často opakují. Nejčastějším jménem, které se v seznamech vítězů objevuje, je jméno ilustrátorky a grafičky Renáty Fučíkové (*1964)⁷¹. Ta se věnuje především knižní ilustraci, komiksu, ale hlavně ilustruje knihy o významných historických postavách a událostech a poslední dobou se věnuje tvorbě autorských obrázkových knih, které si sama píše. Vytvořila také předlohy pro pět poštovních známek nebo dva dětské programy pro Národní divadlo v Praze. Renáta Fučíková získala svou první Zlatou stuhu v roce 1996 za ilustraci Pohádek bratří Grimmů. Další Zlatou stuhu získala hned následující rok, tedy v roce 1997 (Vyprávění ze Starého zákona). Další Zlatá stuha následovala až v roce 2004 v kategorii Krásná kniha pro děti a mládež jako celek za ilustraci Evropských pohádek. Další Zlaté stuhu získala v letech 2006 (Karel IV.), 2007 (Tomáš Garrigue Masaryk), 2008 (Příběhy českých knížat a králů), 2012 (Historie Evropy – Obrazové putování) a 2013 (Antonín Dvořák) vždy v kategorii Literatura faktu a populárně naučná literatura. Renáta Fučíková získala však i jiné české ceny, jako například Cenu nakladatelství Albatros v roce 2007 za ilustraci ke knize A. Ježkové Příběhy českých knížat a králů a skončila druhá v roce 1997 v soutěži Nejkrásnější kniha. Byla také několikrát oceněna i v zahraničí. V roce 1999 byla oceněna na bienále v Teheránu, v roce 1998 byla zapsána na Čestnou listinu IBBY za ilustraci ke knize Vyprávění ze Starého zákona a získala cenu Bílá vrána, které je udělováno Mezinárodní knihovnou pro děti a mládež v Mnichově. Bylo to

⁷⁰ IBBY: Zlatá stuha historie [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha-historie>>.

⁷¹ Portál české literatury [online]. Renáta Fučíková. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.czechlit.cz/autori/fucikova-renata/>>.

v roce 2007 (Staré pověsti české a moravské).⁷² Několikrát byla také navržena na Cenu Astrid Lindgrenové, tedy na nejlepší ocenění za dětskou literaturu. Byla navržena Českou sekcí IBBY „za dlouhodobě kvalitní projekty a knihy pro děti a mládež.“⁷³ Na Cenu Astrid Lindgrenové byla nominována celkem třikrát, v roce 2012, 2013 a je nominovaná i v ročníku 2014.

Renáta Fučíková tedy získala Zlatou stuhu celkem sedmkrát, tolikrát se to žádnému jinému autorovi ani ilustrátorovi nepovedlo. Celkem čtyři Zlaté stuhy posbírali Pavel Šrut a Iva Procházková. Pavel Šrut (*1940)⁷⁴ je známý básník, fejetonista a autor dětských knih. Zlatou Stuhu získal v letech 2004 (Veliký tůdle), 2006 (Příšerky a příšeři), 2008 (Pohádky brášky králíka) a v roce 2010 dostal takzvané zvláštní ocenění za celoživotní přínos dětské literatuře. Získal i několik dalších českých ocenění, například v roce 2012 Cenu Karla Čapka, kterou uděluje každý sudý rok české centrum PEN klubu, Cenu Jaroslava Seiferta v roce 2000 za Brožované básně a celkem čtyřikrát byl nominovaný na Magnesii Literu (2004, 2005, 2007, 2009). Nominaci v posledním roce, tedy 2009, proměnil díky knize Lichožrouti. Celkem dvakrát byl zapsán na Čestnou listinu IBBY, v roce 1992 za knihu Kočičí král v roce 2006 za knihu Verunka a kokosový dědeček.⁷⁵

Iva Procházková (*1953)⁷⁶, prozaička, fejetonistka a autorka literatury pro děti a mládež, byla Zlatou stuhou oceněna již v roce 1993 (Čas tajných přání), poté v roce 1997 (Pět minut před večeří) a dále v letech 2000 a 2005. V roce 2000 za Soví zpěv a v roce 2005 za knihu Kryštofe, neblbni a slez dolů!. Iva Procházková patří mezi naše nejznámější a nejuznávanější autorky

⁷² White Ravens: Czech republic [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.childrenslibrary.org/servlet/WhiteRavens?title=Czech%26nbsp%3BRepublic&where=country%3D%27Czech+Republic%27>>.

⁷³ IBBY: Ceny a ocenění [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/71-renata-fuikova-kandidat-na-astrid-lindgren-memorial-award-2012>>.

⁷⁴ Slovník českých spisovatelů: Pavel Šrut [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1140>>.

⁷⁵ Databáze knih: Pavel Šrut [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/pavel-srut-3175>>.

⁷⁶ Slovník českých spisovatelů: Iva Procházková [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=957&hl=iva+proch%C3%A1zkov%C3%A1+>>>.

literatury pro děti a mládež. Dvakrát byla oceněna i Magnesii Literou za tvorbu pro děti a mládež, a to v letech 2007 za knihu *Myši patří do nebe* a v roce 2010 za knihu *Nazí*, za kterou byla v tom samém roce nominována i na německou cenu *Deutscher Jugendliteraturpreis*. Za svou knihu *Tanec trosečníků* dostala v roce 2007 nejprestižnější německou cenu za literaturu pro děti a mládež, *Cenu Fridricha Gerstäckera*. Celkem třikrát byla nominována na mezinárodní *Cenu Astrid Lindgrenové*, a to v letech 2006, 2010 a 2011.

Celkem třikrát byla Zlatou stuhou oceněna grafička, zabývající se typografií, Clara Istlerová (*1944), a to v letech 2002 (Francouzské pohádky a bajky), 2004 (Evropské pohádky, na kterých spolupracovala s Renátou Fučíkovou) a 2007 (Africké pohádky). Další jména, která se velmi často objevují ve výsledcích Zlaté stuhu, jsou například ilustrátor Jindra Čapek (*1953), který Zlatou stuhu obdržel za výtvarnou činnost v letech 1999, 2001 a 2012, dále ilustrátorka Lucie Dvořáková, která byla oceněna v letech 1995, 1996, 2003, 2007, a nebo Drahoslava Janderová (*1946), která získala dvě Zlaté stuhu v letech 2008 a 2012 za překlad knih z francouzského jazyka.

I přesto, že se neustále hovoří o tom, že české literatuře pro děti a mládež „*chybí ochota zdolat mindrák menšinového jazyka a převratný nápad, jenž by ohromil knižní svět dirigovaný anglosaským živlem a především dostatek autorit s mezinárodním přesahem*“⁷⁷, můžeme si na tomto výčtu některých autorů, kteří získali české ocenění Zlatá stuha, povšimnout, že jsou to autoři, kteří určitého mezinárodního přesahu dosáhli a jsou velmi často oceňováni v zahraničí a nominováni i na ty nejprestižnější ceny. Ovšem jeden z našich nejuznávanějších a v zahraniční nejznámějších autorů dětské literatury Petr Sís trochu paradoxně nepatří mezi často oceňované autory Zlatou stuhou. Petr Sís získal celkem dvě Zlaté stuhu a obě v roce 2008 ve výtvarné i literární části. Obě za knihu *Zed' – Jak jsem vyrůstal za železnou oponou*, o které například dramatik a náš exprezident Václav Havel řekl, že „*je to povinná*

⁷⁷ MATOUŠEK, Petr: *Velcí lidé malé literatury* [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <<http://hn.ihned.cz/c1-56255110-velci-lide-male-literatury>>.

čtenba pro všechny, kdo si myslí, že svoboda je samozřejmostí“.⁷⁸ Avšak důvodem nejspíše bude, že Petr Sís nežije na území České republiky, ale žije trvale v USA.

Zlatou stuhu mohou také získat nakladatelství, a to jako Zvláštní ocenění v kategorii nakladatelský počin. Toto ocenění opakovaně obdržela nakladatelství Knižní klub a Plus. Nakladatelství Knižní klub ji obdrželo v roce 2007 společně s editorkou Stanislavou Zábrodskou za knihu Mirko Hanák dětem a v roce 2010 za Strom pohádek z celého světa. Nakladatelství Plus bylo oceněno Zlatou stuhou v letech 2011 (Generace nula: Český komiks 2000 – 2010) a 2012 (Píšu a sešit mi leží na kolenou – deníky 1940 – 1946).

2.2 IBBY - Cena Hanse Christiana Andersena

Cena Hanse Christiana Andersena (*Hans Christian Andersen Award*) je první mezinárodní cenou v oblasti dětské literatury. Uděluje se každé dva roky už od roku 1956 mezinárodním nevládním sdružením IBBY (*International Board on Books for Young People - Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu*) za mimořádný přínos autora dětské literatury s přihlédnutím k jeho celoživotnímu dílu. Od roku 1966 se uděluje také nejlepším ilustrátorům dětských knih⁷⁹. Cena Hanse Christiana Andersena je považována za nejprestižnější mezinárodní ocenění pro autory dětské literatury. Občas se jí také říká „Nobelova cena za dětskou literaturu“⁸⁰.

Iniciátorkou této ceny byla Jella Lepmanová (1891- 1970), která se po druhé světové válce krátce angažovala v propagaci dětské literatury. Narodila se v německém Stuttgartu a stala se novinářkou. Za druhé světové války emigrovala se svými dětmi z nacistického Německa do Londýna a stala se britskou občankou. Během druhé světové války pracovala pro ministerstvo

⁷⁸ ADAMEC, Tomáš: *Sís namaloval Američanům absurdity za železnou oponou* [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z

<<http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/clanek.phtml?id=515393>>.

⁷⁹ Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. 2013, Literární ceny [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://kcjl.upol.cz/slovníkrichov/prizes.html>>

⁸⁰ Wikipedia [online]. Hans Christian Andersen Award. 2013, [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Hans_Christian_Andersen_Award>.

zahraníčí a pro BBC. Po válce byla zaměstnaná jako poradce pro otázky týkající se dětí a mládeže na americkém velvyslanectví v poválečném Německu. Začala organizovat po celém Německu výstavy dětských ilustrací a knih pro děti a v roce 1948 s počátečním financováním z Rockefellerovy nadace založila Mezinárodní knihovnu pro mládež v Mnichově a řídila ji až do roku 1957. Po druhé světové válce si lidé z mnoha zemí, kteří působili v oblasti dětské literatury, začali uvědomovat důležitost dětských knih, jakožto prostředku při podpoře mezinárodního porozumění a míru. Podle nich by děti na celém světě měly mít přístup ke knihám s vysokou literární a uměleckou hodnotou. S touto vizí uspořádala Jella Lepmanová v listopadu 1951 první mezinárodní setkání pracovníků v oblasti dětské knihy v Mnichově, kdy byl vyhlášen program „*Mezinárodní péče o dětskou knihu*“⁸¹ a heslo „*Dětská kniha je mostem mezi národy*“⁸². Cílem setkání bylo založení mezinárodní organizace pro podporu dětské literatury. Místo očekávaných šedesáti účastníků se setkání zúčastnilo dvě stě padesát hostů z dvaceti šesti zemí z celého světa, kteří zastupovali různé profese spojené s dětskou literaturou: autoři, ilustrátoři, nakladatelé, knihovníci, učitelé a členové různých mládežnických organizací. Výsledkem setkání v Mnichově bylo zřízení výboru pro vytvoření Mezinárodního sdružení pro dětskou knihu – IBBY.⁸³

Toto Mezinárodní sdružení pro dětskou knihu bylo registrováno jako nezisková organizace v roce 1953 v Curychu, kde se konal zakládající kongres IBBY, kterého se účastnila mimo jiné i Astrid Lindgrenová (1907 – 2002)⁸⁴, Pamela Traversová (1899 – 1996)⁸⁵ či Erich Kästner (1899 – 1974)⁸⁶. Cílem tohoto kongresu bylo podpořit „*vážnost postavení dětské knihy ve světě a inspirovat mezinárodní porozumění v této oblasti. Motto, které paní*

⁸¹ IBBY [online]. 2014, Mezinárodní IBBY [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/2-ibby-ceska-sekce/2-mezinarodni-ibby>>.

⁸² Tamtéž.

⁸³ IBBY [online]. 2014, How it all began [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=398>>.

⁸⁴ Astrid Lindgrenová [online]. 2014, [cit. 2014-01-25]. Dostupné z <<http://www.spisovatele.cz/astrid-lindgrenova>>.

⁸⁵ Wikipedia [online]. P. L. Travers 2014, [cit. 2014-01-25]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/P._L._Travers>.

⁸⁶ Wikipedia [online]. Erich Kastner 2014, [cit. 2014-01-25]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Erich_K%C3%A4stner>.

Lepmanová vyhlásila, o tom hovoří zcela jasně: „Mezinárodní péče dětské knize, dětská kniha je mostem mezi zeměmi.““ (Slabý, 1989, str. 110).

Kongresy IBBY se konají už od začátku každé dva roky, pokaždé v jiné členské zemi. Nyní je v IBBY více jak sedmdesát národních sekcí z různých zemí, které mezi sebou na kongresu sdílejí nové informace a zkušenosti. Národní sekce jsou organizovány mnoha různými způsoby a působí na národní, regionální i mezinárodní úrovni. Členy Národních sekcí se mohou stát autoři dětské literatury, ilustrátoři, vydavatelé, nakladatelé, překladatelé, novináři, kritici, učitelé, univerzitní profesori, studenti, knihovníci a knihkupci, sociální pracovníci a rodiče.⁸⁷

Program a politika IBBY jsou řízeny výkonným výborem, který je tvořen deseti lidmi z různých členských zemí a prezidentem, který je volen každé dva roky na valné hromadě v průběhu kongresu IBBY.

„Program IBBY se v průběhu let vyvíjel a dnes sleduje především tyto cíle: podporovat a sjednocovat výchovné a vzdělávací snahy ve všech zemích, zejména pokud se realizují prostřednictvím knihy; za pomoci mezinárodních knihovnických organizací rozšiřovat dobrou dětskou knihu; podporovat jak vydávání dětských knih, tak i výzkum a odbornou práci, která s dětskou knihou souvisí; vyzdvihovat pozitivní výchovné vlivy četby a médií; bojovat proti vlivu pokleslého umění, proti propagaci zločinných a nemorálních skutků; udělovat mezinárodní ceny v oblasti tvorby pro děti a mládež; pomáhat informacemi i radou institucím a lidem, kteří v této sféře působí.“⁸⁸

IBBY je mezinárodní nevládní organizace pracující volně při UNESCO a UNICEF a zavazuje se k dodržování zásad Mezinárodní úmluvy o právech dítěte, která byla ratifikována Spojenými národy v roce 1990. Jedním z jeho proklamací je právo dítěte na všeobecné vzdělání a přímý přístup k informacím. Činnost IBBY je nevýdělečná, organizace pracuje díky

⁸⁷ IBBY [online]. 2014, What is IBBY [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=about>>.

⁸⁸ IBBY [online]. 2014, Mezinárodní IBBY [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/2-ibby-ceska-sekce/2-mezinarodni-ibby>>.

členským příspěvkům a sponzorským podporám. IBBY není jediným mezinárodním sdružením, které se zabývá dětskou knihou. Ve světě působí spousta dalších nevládních mezinárodních společností, vědeckých středisek, institucí a knihoven, které vyvíjejí celou řadu aktivit v oblasti literatury a umění pro děti a mládež. Z nejnámějších organizací jsou to např. IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions)⁸⁹, IRA (International Reading Association)⁹⁰ nebo IRSCL (International Research Society for Children's Literature)⁹¹. Díky své pětadvacetileté tradici a více než sedmdesáti národním sekcím, které plní v různých zemích na pěti kontinentech cíle svého programu, zaujímá IBBY mezi těmito dalšími mezinárodními organizacemi významné postavení.

Jedním z bodů programu IBBY je *udělovat mezinárodní ceny v oblasti tvorby pro děti a mládež*. Od roku 1956 uděluje IBBY každý sudý rok u příležitosti kongresů věnovaných vždy určitému tématu Cenu Hanse Christiana Andersena (Hans Christian Andersen Award). Ta představuje nejvyšší mezinárodní ocenění pro tvůrce dětských knih za celoživotní dílo. Od roku 1956 získávají tuto cenu autoři dětských knih a od roku 1966 i ilustrátoři. Vůbec první držitelkou Ceny Hanse Christiana Andersena se stala anglická autorka Eleanor Farjeonová (1881 – 1965), která o rok dříve získala již zmiňovanou Carnegie Medal. Cena je pojmenovaná po slavném dánském autorovi a pohádkáři Hansi Christianu Andersenovi (1805- 1875), jehož busta je znázorněna i na ocenění, tedy na zlaté medaili⁹². Tuto medaili a diplom uděluje žijícím autorům a ilustrátorům dánský panovník na kongresu IBBY. O nominacích rozhodují jednotlivé národní sekce IBBY a vítěze vybírá mezinárodní porota složená z odborníků. Tato porota je složená z deseti zástupců, kteří jsou vybráni z více jak sedmdesáti národních sekcí IBBY. ČSSR byla přijata za členy IBBY (International Board on Books for Young People) na kongresu v Madridu roku 1964 jako první socialistická země. Její

⁸⁹ IFLA [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ifla.org/>>.

⁹⁰ IRA [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.reading.org/>>.

⁹¹ IRSCL [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné <<http://www.irscl.com/>>.

⁹² Na rubové straně medaile je nápis: „For the most distinguished contribution to international children's literature“ (Za nejvýznačnější přínos k mezinárodní dětské literatuře).

českou částí byla *Společnost přátel knihy pro mládež* (SPKM) a slovenskou částí *Priatel'ia detskej knihy*. V souvislosti s rozdělením státu ukončila i československá sekce IBBY svou činnost ke konci roku 1992 a v roce 1993 ji nahradily samostatné národní sekce české a slovenské. Jména aspirantů a průběh výběrového procesu zveřejňuje anglicky psaný časopis *Bookbird*, který čtvrtletně vydává IBBY už od roku 1963. Dánské království je také patronem ceny (Slabý 1989).

Kompletní seznamy všech výherců Ceny Hanse Christiana Andersena jsou zveřejněny na oficiálních internetových stránkách organizace IBBY⁹³. Protože toto ocenění existuje více jak padesát let a za tu dobu bylo oceněno velké množství světových autorů, budu se zde zabývat některými autory a ilustrátory, kteří byli oceněni od 90. let po současnost.

Jelikož se Cena Hanse Christiana Andersena uděluje za mimořádný přínos autora dětské literatury s přihlédnutím k jeho celoživotnímu dílu, každý autor může tuto cenu získat pouze jednou. Proto se zde nemohu zabývat tím, jako u Zlaté stuhy, kteří autoři tuto cenu kumulují, tedy, kteří autoři byli oceněni nejvíce krát, ale budu se zde zabývat tím, jaká jiná ocenění za dětskou literaturu velká většina vítězů získala, ať už před tímto oceněním nebo po něm.

V roce 1992 získala Cenu Hanse Christiana Andersena afro-americká autorka Virginia Hamiltonová (1934 – 2002). Jednalo se o vůbec prvního afro-amerického autora, který kdy toto ocenění získal. Před tímto oceněním získala hned několik především amerických cen za literaturu, například *Edgar Allan Poe Award*⁹⁴, *National Book Award*⁹⁵ v kategorii dětské literatury a hned několikrát získala *The John Newbery Medal*⁹⁶, konkrétně v letech 1975, 1983 a 1989. Toto ocenění každoročně uděluje Asociace amerických knihoven

⁹³ IBBY: Hans Christian Andersen Award [online]. Winners 1956 – 2012. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=308>>.

⁹⁴ Wikipedia [online]. The Edgar Award 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné <http://en.wikipedia.org/wiki/Edgar_Award>.

⁹⁵ Wikipedia [online]. National Book Award. 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné <http://cs.wikipedia.org/wiki/National_Book_Award>.

⁹⁶ Wikipedia [online]. The John Newbery Medal 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Newbery_Medal>.

(*American Library Association*) za nejvýznamnější přínos americké dětské literatury v předchozím roce. V roce 1995 získala ocenění *Laura Ingalls Wilder Award*⁹⁷, které také uděluje Asociace amerických knihoven za celoživotní přínos americké dětské literatury.

V roce 1998 získala Cenu Hanse Christiana Andersena další významná americká autorka knih pro děti a mládež Katherine Patersonová (*1932). Ta se proslavila po celém světě především díky své knize *Most do země Terabithia*, díky které byla v roce 1977 oceněna cenou *The Newbery Medal*. Tu získala celkem dvakrát. Po druhé to bylo v roce 1981. V roce 2006 získala Cenu Astrid Lindgrenové, největší mezinárodní cenu za dětskou literaturu, a v roce 2013 byla oceněna Asociací amerických knihoven (ALA) za celoživotní přínos americké literatury, *Laura Ingalls Wilder Award*. Autorka byla také jmenována viceprezidentkou Mezinárodní aliance pro dětskou knihu a gramotnost (National Children's Book and Literacy)⁹⁸. Katherine Patersonová je jedním ze čtyř autorů a ilustrátorů, kteří vyhráli jak Cenu Hanse Christiana Andersena, tak poměrně mladší Cenu Astrid Lindgrenové. Jsou jimi brazilská autorka Lygia Bojunga Nunes (*1932), která vyhrála Cenu Hanse Christiana Andersena v roce 1982 a Cenu Astrid Lindgrenové v roce 2004, dále spisovatelka rakouského původu Christine Nöstlinger (*1936), které byla Cena Hanse Christiana Andersena udělena v roce 1984 a Cena Astrid Lindgrenové v roce 2003, a americký ilustrátor Maurice Sendak (1928 – 2012), který obdržel Cenu Hanse Christiana Andersena již v roce 1970 a Cenu Astrid Lindgrenové v roce 2003.

V roce 2010 získal toto ocenění jeden z nejznámějších britských autorů dětské literatury současnosti David Almond (*1951). Ten bývá označován za „*Astrid Lindgrenovou 21. století*“. Je známý především díky svým dílům *Skelling*, za které získal *Cenu Andrewa Carnegieho*, *Nebeské oči*, *Skryté srdce*, *Polykači ohně* či grafickému románu *Drsňák*, který vyšel v roce 2010. Je

⁹⁷ ALA [online]. *Laura Ingalls Wilder Award* 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <<http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/wildermedal>>.

⁹⁸ National Children's Book and Literacy [online]. 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <<http://www.thencbla.org/>>

dvojnásobným držitelem britské medaile *Andrewa Carnegieho* a *Whitbreadovy ceny* (dnešní *Costa Books Award*)⁹⁹.

Za více než půl století existence této ceny uspěl jediný český, respektive československý autor, a to Bohumil Říha (1907- 1987) v roce 1980. Bohumil Říha byl český prozaik, autor historických a společenských románů, ale většinu jeho tvorby tvoří především próza pro děti. S dobrou znalostí dětské psychologie i dětského vyjadřování získané z doby své učitelské praxe, působil na několik generací. Říhovo vyprávění, stejně jako jeho pohádkové knížky, vycházející v mnoha vydáních, se stala pro dřívější generace téměř učebnicemi. Bohumil Říha působil jako tajemník Svazu československých spisovatelů, byl členem Státního nakladatelství dětské knihy a od roku 1956 zde působil jako ředitel. V roce 1963 se stal předsedou české Společnosti přátel knihy pro mládež, která se o rok později stala součástí československé sekce IBBY. Stal se tedy předsedou československé sekce a pravidelným účastníkem mezinárodních kongresů a konferencí organizace IBBY. Byl jedním z pořadatelů 17. kongresu organizace IBBY, který se konal v Praze v roce 1980. Kromě Ceny Hanse Christiana Andersena získal Bohumil Říha řadu dalších jak českých, tak světových ocenění. Například v roce 1972 získal Cenu Marie Majerové a v roce 1979 obdržel mezinárodní literární Cenu Janusze Korczaka¹⁰⁰, kterou uděluje polská sekce IBBY.

Mezi ilustrátory uspěli již čtyři českoslovenští výtvarníci. V roce 1968 se jejím prvním nositelem v této kategorii stal český výtvarník, ilustrátor, sochař, loutkař a režisér animovaných filmů Jiří Trnka (1912- 1969). Ten kromě Ceny Hanse Christiana získal ještě mezinárodní Melliésovu cenu za nejlepší animovaný film, v roce 1946 vyhrál na festivalu v Cannes s filmem *Zvířátka a Petrovští* a v roce 1965 získal zvláštní cenu poroty na Mezinárodním

⁹⁹ *Costa Books Award* [online]. 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <<http://www.costa.co.uk/costa-book-awards/welcome/>>.

¹⁰⁰ Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. Přehled literárních cen. 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <<http://kcjl.upol.cz/slovníkrichov/prizes.html>>.

festivalu animovaného filmu¹⁰¹. V oblasti animovaného filmu byl natolik úspěšný, že k němu v roce 1952 přijeli do Prahy pracovníci Walta Disneye.

V roce 1988 se stal dalším nositelem Ceny Hanse Christiana Andersena slovenský výtvarník Dušan Kállay (*1948), který je známý především pro své ilustrace Alenky v říši divů od Lewise Carrola. Dalším vítězem se stala v roce 1992 výtvarnice Květa Pacovská (*1928) a zatím posledním nositelem této prestižní ceny se stal v roce 2012 český ilustrátor a grafik, který žije a pracuje v USA, Petr Sís (*1949). Desetičlenná porota označila Petra Síse za „originálního autora, který vytváří s bohatou představivostí mnohoznačné a věrohodné příběhy s využitím různých uměleckých postupů“¹⁰². Petr Sís patří mezi neuznávanější světové ilustrátory a získal celou řadu ocenění. V roce 1986 získal *The Newbery Medal*, celkem šestkrát obdržel cenu *The New York Times* za nejlepší ilustrovanou knihu roku, konkrétně to bylo za knihy *Duhový nosorožec (Rainbow Rhino, 1987)*, *Beach Ball (1990)*, *Následuj svůj sen – příběh Kryštofa Kolumba (Follow the Dream: The Story of Christopher Columbus, 1991)*, *Komodo! (1993)*, *Tři zlaté klíče (The Three Golden Keys, 2001)* a *Strom života – příběh Charlese Darwina (The Three of Life: Charles Darwin, 2003)*. V roce 1997 také získal za knihu *Hvězdný posel – Galileo Galilei (Starry Messenger: Galileo Galilei)* ocenění *The Caldecott Honor Book*¹⁰³, což je nejprestižnější americké ocenění pro ilustrátory dětských knížek. Tato kniha vyšla v angličtině, francouzštině, němčině, češtině, portugalské, řečtině, japonštině, čínštině, korejštině a španělštině.¹⁰⁴ Petr Sís je oceňovaný i v České republice. Zde získal v roce 2008 *Magnesii Literu – Kanzelsberger cenu čtenářů* za knihu *Zed'*. Ve stejném roce i za stejnou knihu získal dvě *Zlaté stuhy*, jednu v literární části a druhou v části výtvarné.

¹⁰¹ Wikipedia [online]. Mezinárodní festival animovaného filmu. 2014 [cit. 2014-01-28]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Festival_international_du_film_d%27animation>.

¹⁰² IBBY [online]. 2013, Petr Sís – Cena Hanse Christiana Andersena 2012 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/cena-hchandersena/75-ibby-nominovalo-na-prestini-ceny>>.

¹⁰³ ALA [online]. Caldecott Medal 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/caldecottmedal/caldecottmedal>>.

¹⁰⁴ Petr Sís [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.petersis.com/content/about.html>>.

Kromě udělování Ceny Hanse Christiana Andersena se organizace IBBY angažuje i v udílení jiných cen. Patří k nim například *IBBY – Asahi Reading Promotion Award*¹⁰⁵, která se od roku 1988 uděluje uskupením a institucím, které se zasloužily o propagaci čtení a mládeže. Od roku 1956, tedy od stejného roku, kdy se udílí Cena Hanse Christiana Andersena, mohou být autoři zapsáni na *Čestnou listinu IBBY (IBBY Honour List)*¹⁰⁶, do roku 1980 se jmenovala *Čestná listina Hanse Christiana Andersena*. Na návrh jednotlivých národních sekcí na ni mohou být zapsáni autoři, jejichž knihy vyšly v období mezi dvěma kongresy a jejich kniha by měla reprezentovat to nejlepší z produkce dané země a zároveň být vhodným kandidátem na prezentaci po celém světě. Ocenění mohou být nejen autoři, ale i ilustrátoři a překladatelé. Na poslední Čestnou listinu byla v roce 2012 za Českou republiku zapsaná v kategorii spisovatelů Iva Procházková (*1953) a její dílo *Nazí*, v kategorii ilustrátorů Tereza Říčanová (*1974) s knihou *Noemova archa* a v kategorii překladatelů Jana Jašová za překlad knihy *Lovec duchů Letopisy z hlubin věků, knihy VI.*¹⁰⁷

Sice se nejedná o ocenění, ale za zmínku určitě stojí, že v roce 1967 vyhlásila organizace IBBY 2. duben (den výročí narození H. Ch. Andersena) *Mezinárodním dnem dětské knihy (International Children's Book Day)*. Nad touto oslavou přebírají každoročně patronát jednotlivé národní sekce. Při této příležitosti zpravidla vydají také poselství známého spisovatele a barevný plakát a tím propagují činnost zemí, které převezmou nad akcí patronát.¹⁰⁸ Československá sekce IBBY se stala celkem dvakrát patronem Mezinárodního dne knihy. První se konal v roce 1973, kdy napsal poselství s názvem „Knihu všem dětem světa“ Bohumil Říha a byl vydán plakát s ilustrací Adolfa Zábranského, a podruhé se zde konal Mezinárodní den knihy v roce 1987.

¹⁰⁵ IBBY – Asahi Reading Promotion Award [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=272>>.

¹⁰⁶ IBBY Honour List [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=270>>.

¹⁰⁷ IBBY Honour List 2012 [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.org/index.php?id=1221>>.

¹⁰⁸ Mezinárodní IBBY [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <<http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/mezinarodni-ibby>>.

3. Filmové adaptace dětských knih a jejich ocenění

Jedna z předešlých kapitol se kromě literárních cen věnuje také filmovému ocenění, tedy konkrétně Ceně Akademie, tzv. Oscarovi. Literární a filmový svět spolu úzce souvisí. Dle profesorky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze Petry Hanákové je „*vztah filmu a literatury stejně dlouhý jako historie filmu samotného. Literatura podobně jako divadlo inspirovala film od jeho počátků, dlouho ale nebylo jasné, jak se tento vztah bude vyvíjet. Zprvu to dokonce vypadalo, že film zůstane jen zábavou a technickou novinkou a nebude schopen zobrazit finesy literárních světů, jak se ale technicky vyvíjel a stával se stále vlivnějším vypravěčem příběhů, stal se také samostatným médiem, které literaturu svébytně ztvárňuje a adaptuje.*“¹⁰⁹

Stejně je tomu i u dětské literatury. Dětská literatura nabízí filmu nepřehledné množství příběhů a fantasknosti a stává se proto častým motivem k zfilmování. Nejčastějším důvodem vzniku filmové adaptace podle nějaké dětské knížky bývá popularizace literární předlohy či její komerční úspěch, obojí úzce souvisí i s oceněními, které kniha mohla získat.

Filmů natočených podle knih pro děti a mládež je velmi mnoho, stejně tak filmových tvůrců, kteří se dětskými knihami inspiroují. Proto se zaměřím pouze na jednoho autora, který se ve svých filmech často inspirouje dětskými literárními předlohami, a tím je americký režisér a producent Tim Burton (*1958). Není divu, že si pro své filmy často vybírá jako předlohu dětské knihy, protože bývá považován za tvůrce, který „*má patent na fantaskno na filmovém plátně*“¹¹⁰, což dokázal i ve svých předchozích filmech: v adaptaci komiksového *Batmana*¹¹¹ z roku 1989, *Střihorukém Edwardovi*¹¹² či *Mrtvé nevěstě Tima Burtona*¹¹³.

¹⁰⁹ Academia nakladatelství [online]. O edici 2014 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z <<http://www.academia.cz/edice/filmova-rada.html>>.

¹¹⁰ iLiteratura.cz [online]. Carroll, Lewis; Burton, Tim: Alenka v říši divů. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26089/carroll-lewis-burton-tim-alenka-v-risi-divu>>.

¹¹¹ CSFD [online]. Batman. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z <<http://www.csfd.cz/film/1069-batman/>>.

Pro tuto kapitolu budou důležité především dvě dětské knihy, které se Tim Burton rozhodl zfilmovat a které patří do kánonu dětské literatury a jsou známé snad po celém světě. Jsou jimi *Alenka v kraji divů a za zrcadlem* od Lewise Carolla a *Karlík a továrna na čokoládu* od Roalda Dahla. Nebudu se zde zabývat podrobným obsahem těchto knih ani filmů, ale budu porovnávat knižní a filmové zpracování těchto děl.

3.1 Alenka v říši divů a za zrcadlem

Roku 1865 poprvé vyšla kniha *Alice's Adventures in Wonderland* (Alenčina dobrodružství v Říši divů)¹¹⁴, pocházející z pera britského matematika, fotografa a spisovatele Charlese Lutwidge Dodgsona (1832-1898), který psal pod pseudonymem Lewis Carroll. Bylo to tři roky poté, co se reverend Ch. L. Dodgson vydal na projížďku po Temži se svým přítelem reverendem Robinsonem Docksorthem a třemi dcerami svého dalšího přítele Henry George Liddella. Aby ukrátil dívkám dlouhou chvíli, začal jim Dodgson vyprávět zábavný příběh o mladé dívce Alence, která se propadne norou za bílým Králíkem s hodinkami. Zde objevuje zrádný svět převrácené logiky, který je plný divů, kouzel a mluvících zvířat a který obývají Kloboučník, Houseňák, pes Bayard či kočka Šklíba. Postava Alenky je jmenovkyní prostřední dcery Alice Pleasance Liddel, které bylo v té době deset let. Později Carroll *Alenku* sepsal, přičemž přidal ještě několik dalších příběhů, které dříve vyprávěl při jiných příležitostech, a doplněnou o vlastní kresby ji předal malé Alici. Tato první verze se jmenovala *Alice's Adventures Under Ground*. Tato kniha se však dostala do rukou anglického spisovatele Henryho Kingsleyho (1830-1876) a ten naléhal, aby byla kniha vydána. Carroll souhlasil, přejmenoval knihu na *Alice's Adventures in Wonderland* a nechal ji vytisknout.

První knize se bezprostředně po jejím vydání dostalo jen malé pozornosti z řad vědců a kritiků, více úspěchů než samotný příběh slavily spíše

¹¹² CSFD [online]. Střihoruký Edward. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z <<http://www.csfd.cz/film/1073-strihoruky-edward/>>.

¹¹³ CSFD [online]. Mrtvá nevěsta Tima Burtona. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z <<http://www.csfd.cz/film/194882-mrtva-nevesta-tima-burtona/>>.

¹¹⁴ Dále používáno zkráceně jako *Alenka*.

originální a velmi výstižné kresby Sira Johna Tenniela, které jsou dodnes velmi oceňované. Uznání ze strany kritiků a vědců získal Carroll spíše až po vydání druhého dílu v roce 1971 – *Through the Looking-Glass and What Alice found there*. Co se týče dětských čtenářů, pro ně byl atraktivní již díl první, který si získal velkou oblibu a byl velmi rychle vyprodán z knihkupeckých pultů.

Lewis Carroll žil a tvořil v době, kdy se veřejně ještě neudělovaly žádné ceny za literaturu. Jak již bylo popsáno v předchozích kapitolách, tyto ceny se udělují až od počátku 20. století, tedy konkrétně od roku 1901, kdy byla poprvé udělena *Nobelova cena za literaturu*. Ceny za dětskou literaturu se začaly udělovat ještě o pár let později. První byla udělena v roce 1922 v USA, byla jí *The John Newbery Medal*. Na území Velké Británie, odkud Lewis Carroll pocházel a kde žil, se začala první ocenění za literaturu pro děti a mládež udílet až v roce 1936, byla jí *Carnegie Medal*, která je doposud považovaná za nejvýznamnější ocenění za dětskou literaturu ve Velké Británii. Lewis Carroll zemřel v roce 1898, a tudíž logicky žádné takové ocenění nemohl dostat. Můžeme pouze spekulovat, kolik ocenění by byl býval získal, kdyby tvořil o několik desítek let později, nebo kdyby se ceny udělovaly již v 19. století. I tak se *Alenka v říši divů* zapsala do podvědomí čtenářů a dodnes patří mezi nejoblíbenější dětské knížky na světě. V roce 2003 byla například zvolena čtenáři jednou ze sta nejoblíbenějších knih v anketě „*The Big Read – Top 100*“¹¹⁵, kterou vyhlásila britská rozhlasová a televizní společnost BBC. *Alenka v říši divů* se umístila na 30. místě. Ten samý rok byla vyhlášena podobná soutěž „*The 100 Greatest Novels of All Time*“¹¹⁶ v britském týdeníku *The Observer*. Zde nejlepších sto knih vybírali kritici a odborníci. *Alenka* se zde umístila na 24. místě.

O *Alence* se v průběhu 20. a 21. století natočilo několik filmů, seriálů a skladeb, bylo napsáno několik desítek interpretací, stále je zkoumána v rámci logiky a symbolismu, kniha je zkrátka nevyčerpatelným zdrojem příběhů a

¹¹⁵ BBC [online]. The Big Read. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z <<http://www.bbc.co.uk/arts/bigread/top100.shtml>>.

¹¹⁶ The Guardian [online]. The 100 Greatest novels of All Time. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z <<http://www.theguardian.com/books/2003/oct/12/features.fiction>>.

Říše divů je natolik otevřená fantazii, že neexistuje jen jedna jediná interpretace, ale je jich mnoho. Každý v ní vidí něco jiného, je neuvěřitelně širokým polem témat ke zfilmování, a to se povedlo jen málo knihám.

Zatím poslední filmovou adaptací *Alenky* je film *Alenka v Říši Divů* od Tima Burtona. Není divu, že se zfilmování *Alenky* ujal zrovna Tim Burton. „*Snad žádná jiná knižní předloha se k přepracování Timem Burtonem nehodí lépe. Mistr excentrické filmové morbidity, výstřední imaginace i originálních výtvarných řešení pracoval na adaptaci klasického románu Lewise Carolla dlouhých pět let. Není divu, vždyť příběh dívky, jež v králičí noře objeví podivuhodnou, fantastickou Říši divů, jako by Carroll psal v roce 1865 nikoli pro malou Alenku Kingsleighovou, ale právě pro Burtona, svého pokračovatele. Kdo jiný by rozkošně extravagantní historky o „nejúžasnějších nemožnostech, kterých člověka napadne do snídaň často i šest“, mohl pro filmové plátno přetvořit lépe než Tim Burton.*“¹¹⁷

Tento film byl představen veřejnosti v roce 2010, scénář k filmu napsala Linda Woolverton (známá disneyovská scénáristka, která spolupracovala například při tvorbě *Lvího krále*), která přepracovala obě dvě knihy do jednoho celku, jež však není průnikem dějů, ale spíše se jedná o volné pokračování, kdy se ale v příběhu objevují některé scény z Carrollových knih. Nejvíce prvků zastoupených v Burtonově filmu však pochází z básně *Jabberwocky* (Žvahlav), kterou v originále nachází Alenka na stole v knize *Through the Looking-Glass*. Burtonova *Alenka* se tudíž příliš nedrží originálu a jeho interpretace knihy je spíše volná. „*Alence je v podání Australanky Mii Wasikowské devatenáct let a do fantastického světa snů, v němž prožila jako malá holčička nejedno nezapomenutelné dobrodružství, nyní utíká před vdavkami. I jako dospívající Alenka vypije zmenšující lektvar a uždibuje ze zvětšujícího koláčku, znovu se stává hostem Bláznivé svačiny i Královnina kriketu s plameňáky. Nechybí ani žádná z hlavních postav. K většině příhod z předlohy, třeba k přetírání bílých růží na červeno, rozepřím s kočkou Šklíbou či případu ukradeného vdolku, však Burton již pouze odkazuje. Novodobá*

¹¹⁷ ZEMANOVÁ, Irena: „*Alenka v Říši divů.*“, Hospodářské noviny. 3. 3. 2010

Alenka má totiž důležitější poslání než udiveně asistovat v Kraji divů všelijakým „nemožnostem“. Tentokrát musí svět své fantazie spasit.“¹¹⁸ Film je tedy namísto známého námětu prapodivných situací a snové atmosféry nabitý spíše akčními scénami a zápletka je vcelku jednoduchá a pochopitelná.

Největším rozdílem mezi knihou a filmem je především věk Alenky. V Carrollově knize je Alenka malé desetileté děvčátko, v Burtonově adaptaci je Alence devatenáct let. Tim Burton to odůvodnil tak, že devatenáct je věk, kdy se všechno rozhoduje, člověk je nucen zapojit se do společenského dění a Burtonovi přišlo, že Alenka se nachází přesně v tom bodě, kdy jde o všechno. Alenka je přesně v tom věku, kdy má ještě duši dítěte, ale i dospělého člověka.¹¹⁹

Jak již bylo zmíněno výše, Burtonova *Alenka* je přepracováním obou knih do jednoho celku, proto se zde potkávají postavy, které se v knize nikdy nepotkaly. Ve filmu proti sobě vystupují dvě královny – Srdcová a Bílá. Srdcová královna je postavou z díla prvního a Bílá z díla druhého, stejně jako šachovnicové pole, na kterém se odehrává závěrečný boj. Ve filmu jsou obě královny celkem věrně vystiženy, přestože se v knize nikdy nesetkaly, natož aby byly sestrami a soupeřily spolu. Pokud ale Burton chtěl vybrat dvě osoby vznešeného původu, které mají být odlišné, nemohl vybrat lépe – mrzutá a cholerická Srdcová královna, proti milé a vlídné Bílé královně.

Kouzlo Carrollovy knihy nespočívá pouze v příběhu, ale především v tom, jak se prolíná skutečnost s fantaskností, „*ve skutečnosti Carrollova fantazie odráží „snově“ převrácený obraz předmětů všední reality. Jen za nimi zřítíme svět dětské logiky, zlobivé imaginace či toho malého soupeření dobra a zla, které si v útlém věku různě personifikujeme.*“¹²⁰ Podle kritiků v Burtonově zpracování chybí ta správná imaginace, fantasknost a „nesmyslnost“, paradoxní

¹¹⁸ ZEMANOVÁ, Irena: „*Alenka v Říši divů.*“, Hospodářské noviny. 3. 3. 2010

¹¹⁹ JORDAN, Greg: *Burtonova Alenka v říši divů.* Právo 4. 3. 2010

¹²⁰ iLiteratura.cz [online]. Carroll, Lewis; Burton, Tim: *Alenka v říši divů.* 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z <<http://www.iliteratura.cz/Clanek/26089/carroll-lewis-burton-tim-alenka-v-risi-divu>>.

absurdita a strašidelné veselí¹²¹, stejně jako některé říkanky, básně či písně z knihy. Ty jsou sice zakomponované v soundtracku k filmu, ale ve filmu se ani jedna tato píseň neobjeví.

Na tiskové konferenci u příležitosti premiéry filmu v Londýně dostal Burton otázku: Co ho přimělo natočit *Alenku*? Burton odpovídá, že ho lákala představa natočit film ve 3D a chtěl tuto možnost využít, hlavně také proto, že ho dosud neoslovila žádná předchozí verze *Alenky*. Chtěl proto natočit vlastní verzi, kde možnost 3D otevírá nové možnosti uchopení *Alenky*.¹²² Postavy v předchozích zpracováních mu přišly až moc skutečné, proto je chtěl oživit tím, že jim dodá trochu bláznovství a podivnosti. Navíc je podle něj *Alenka* dílo, které ještě dnes lidi baví, především svou směsí bizarností, snů a mluvících zvířat.¹²³ Burton také přiznává, že až do pozdního věku vůbec nevěděl, o čem originální Carrollův příběh *Alenky* pojednává, znal pouze její Disneyovské přepracování z roku 1951 a měl vlastní vizi, jak by měla Říše divů vypadat. Vytvořil tedy příběh, který by mohl navazovat na dílo, o kterém si začal vymýšlet ještě dřív, než znal předlohu.¹²⁴ To je tedy nejspíše důvod, proč se Burtonova *Alenka* tolik liší od literární předlohy.

I přesto, že se na Burtonův film snesla vlna kritiky od značné části odborníků, diváky po celém světě byla *Alenka* přijata kladně a byla nominována na celou řadu významných ocenění. Některé nominace se jí také povedlo proměnit ve vítězství. V roce 2011 byla nominována celkem ve třech kategoriích Ceny Akademie, v kategorii *Nejlepší výprava*, *Nejlepší kostýmy* a *Nejlepší vizuální efekty*. Podařilo se jí proměnit dvě tyto nominace, a to v kategorii *Nejlepší výprava* a *Nejlepší kostýmy*. Podle filmové kritičky Rianne Hill Soriano Burtonova *Alenka v Říši divů* dostala oba tyto Oscary naprosto

¹²¹ The Phoenix [online]. Peter Keough: Review: Tim Burton's Alice in Wonderland. 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z <<http://thephoenix.com/boston/movies/98106-alice-in-wonderland/?page=2#TOPCONTENT>>.

¹²² Disney's Alice in Wonderland Director, Tim Burton talks to the press about his vision for the movie. In: *YouTube* [online]. 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <<http://www.youtube.com/watch?v=RKW6jFE4zBc>>.

¹²³ BUFKOVÁ, Ája: „*Moje Alenka to bude hvězda.*“ Mladá fronta DNES, 22. 3. 2010.

¹²⁴ BALFOUR, Brad. Tim Burton & Johnny Depp In Step With Alice in Wonderland. In: *Huffington Post* [online]. 2014 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/brad-balfour/tim-burton-johnny-depp-in_b_503916.html

oprávněně, protože výtvarná stránka a kostýmy jsou nejsilnější stránkou celého filmu, na rozdíl od ne moc působivého Burtonova převyprávění Alenčina příběhu.¹²⁵ „Původně bizarní příběh se pod Burtonovými rukama rozvinul jako nekonečný pestrobarevný hrací koberec, kde se dá na každém kroku zakopnout o něco velmi pozoruhodného. Říši divů vytvořil fúzí digitálních a klasických triků, živé herce zkombinoval s virtuálními, těm živým nechal zvětšit hlavu (*Srdcová královna*), nebo alespoň oči (*Kloboučník*), jiným natáhl těla (*Srdcový kluk*), případně je zmenšil (*Tydliďyn a Tydliďum*). Hravost jazyka tu ustoupila výtvarné ekvilibristice, jež se ovšem mimo jiné opírá i o staré knižní ilustrace. Setkání starého s novým a tradičního s moderním tu funguje současně s formálním pojetím i v obsahu.“¹²⁶

Kromě Oscarů byla *Alenka* Tima Burtona nominovaná také na *Zlaté Glóby*¹²⁷ a *Ceny BAFTA*¹²⁸, kde opět uspěla v kategorii *Nejlepší kostýmy a make-up* a dále získala například ocenění od *Academy of Science Fiction, Fantasy & Horror films*¹²⁹ jako *Nejlepší Fantasy film* předešlého roku.

3.2 Karlík a továrna na čokoládu

Kniha *Karlík a továrna na čokoládu* (*Charlie and Chocolate factory*) vyšla v roce 1964 jako v pořadí třetí dětská kniha britského autora Roalda Dahla (1916-1990), byla přeložena do 32 jazyků a ve světě se jí prodalo 13 miliónů výtisků. Příběh o malém Karlíkovi Bucketovi, který se odehrává v neobyčejné továrně na čokoládu, byl inspirován Dahlovými vzpomínkami na dětství. Ve 20. letech 20. století probíhal v Anglii konkurenční boj mezi dvěma tamními největšími výrobci čokolády, společností *Cadbury* a *Rowntree's*. *Cadbury* například posílala testovací balíčky se svými novými výrobky dětem

¹²⁵ YAHOO Voices [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <<http://voices.yahoo.com/alice-wonderland-receives-oscar-best-art-direction-7961774.html>>.

¹²⁶ KŘIVÁNKOVÁ, Darina: *Vzhůru za bílým Králíkem*. Reflex 10/2010.

¹²⁷ The Golden Globes [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <<http://www.goldenglobes.com/>>.

¹²⁸ BAFTA [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <<http://www.bafta.org/print/awards/>>.

¹²⁹ The Academy of Science fiction, Fantasy & Horror film [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <<http://www.saturnawards.org/>>.

do škol a na oplátku žádala jejich hodnocení výrobků. Obě firmy se snažily vzájemně si ukrást tajné výrobní postupy, proto vysílaly špehy, kteří se měli nechat zaměstnat v konkurenční továrně, a naopak vynakládaly velké úsilí, aby ochránily své tajné recepty. Právě tajnůstkaření a složité výrobní postupy sloužily jako inspirace pro vytvoření příběhu o Willy Wonkovi a jeho továrně.

Roald Dahl se díky svým knihám pro děti i dospělé stal jedním z nejprodávanějších autorů na světě. Díky svým povídkám, pro něž je typické nečekané zakončení a dětským knihám, které jsou nesentimentální a plné černého humoru je považován za jednoho z nejlepších vypravěčů 20. století. V roce 2008 se podle britských novin *The Times* umístil na 16. místě v anketě „*The 50 greatest British writers since 1945*“¹³⁰. Kniha *Karlík a továrna na čokoládu* byla přijata velmi kladně jak dětskými čtenáři, tak kritiky a odborníky a dodnes patří mezi nejoblíbenější dětské knihy nejen ve Velké Británii, ale i v mnoha dalších zemích světa. V britských *The Times* o ní napsali, že je to vůbec nejzábavnější dětská knížka ze všech. Čínské vydání této knihy je vůbec největším knižním nákladem v dějinách se 2 miliony kopiemi.

Roald Dahl za ni dostal mnohá literární ocenění. Například v roce 1972 *New England Round Table of Children's Librarians Award*¹³¹ či *Surrey School Award*¹³² v roce 1973, v roce 2000 byla dokonce vyhlášena britskou dětskou knihou století *Millennium Children's Book Award* a ten samý rok získala *Blue Peter Book Award*¹³³, kterou uděluje britská televizní stanice BBC. V roce 2003 označila stanice BBC *Karlíka a továrnu na čokoládu* v anketě *The Big Red* jako třicátou pátou nejoblíbenější národní knihu.

¹³⁰ Wikipedia [online]. Roald Dahl 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/wiki/Roald_Dahl>.

¹³¹ The New England Roundtable of Teen and Children's Librarians [online]. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <<http://nelib.org/connect/sections/nertcl/>>.

¹³² The Surry School Award [online]. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <<http://www.surreycc.gov.uk/people-and-community/libraries/library-services-for-children-and-teens/the-childrens-library/surrey-libraries-childrens-book-award>>.

¹³³ BBC [online]. Blue Peter Book Awards. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <<http://www.bbc.co.uk/cbbc/articles/blue-peter-book-awards-2014>>.

Kniha *Karlík a továrna na čokoládu* byla celkem dvakrát zfilmovaná. Poprvé v roce 1971 jako filmový muzikál pod názvem *Pan Wonka a jeho čokoládovna* (*Willy Wonka & the Chocolate Factory*), se kterým ale nebyl Roald Dahl příliš spokojený. Další a zatím poslední filmovou adaptací je film natočený roku 2005 Timem Burtonem pod názvem *Karlík a továrna na čokoládu* (*Charlie and the Chocolate Factory*). Tim Burton je velkým fanouškem této dětské knihy a jak sám říká, znamená pro něj více než jen knihu pro děti: „*Jedním ze zajímavých aspektů knihy je, že je to nesmírně živý příběh, který ve vás vyvolá silnou a velmi specifickou emocionální odezvu, která vám však stále dává otevřený prostor pro vaši vlastní interpretaci. Dává to prostor vaší představivosti, což je jeden z nejsilnějších aspektů Dahlova vypravěčského umu. Někteří dospělí již zapomněli, jaké je to být dítětem. Roald to nikdy nezapomněl. Ve své knize má postavy, které vám připomenou lidi z vašeho života, spolužáky ze školy, ale zároveň vás celek směřuje k hlubším mytologickým archetypům a pohádkám. Je to směska emocí, humoru, dobrodružství, které by se mohlo odehrát kdekoliv a kdykoliv – a to je také důvod, proč nás stále oslovuje. Dahl se velmi barvitě upamatovává na to, jaké to bylo, když byl ještě chlapec, ale v jeho díle jsou zároveň vrstvy, které promlouvají i k dospělým. Ať už je váš věk jakýkoli, můžete se k jeho knize kdykoliv vrátit a vytěžit z ní pokaždé něco jiného.*“¹³⁴

K tvorbě filmu byla přizvána i vdova po Roaldu Dahlovi Felicity Dahl, která se na projektu podílela jako výkonná producentka. Ta hovoří o zfilmování *Karlíka* jako o velké výzvě. Adaptace knihy je podle ní velmi náročná především kvůli tomu, že skoro každé dítě *Karlíka* četlo a dokonale tedy zná příběh.¹³⁵ Jelikož je *Karlík* kniha plná nevšedních a fantasy motivů, není divu, že se filmování ujal zrovna Tim Burton. „*Karlík a továrna na čokoládu* Roalda Dahla není „normální“ dětskou knihou, ale moderním příběhem ve stylu *Alenky v kraji divů*, plným černohumorných ornamentů, absurdních popisů tovární výroby, lehce zlomyslných vypravěčských odboček a

¹³⁴ Osobnosti.cz [online]. Karlík a továrna na čokoládu. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <<http://film-vice.osobnosti.cz/karlik-a-tovarna-na-cokoladu-178571>>.

¹³⁵ Tamtéž.

*písniček, které na počest zkázy toho kterého nezvedeného dítěte zpívají
Wonkovi tajemní dělníci – mrňaví Umpa-Lumpové. Zkrátka látka jako dělaná
pro Tima Burtona.* ¹³⁶

Stejně jako předtím u *Alenky* se ani u *Karlíka* nedrží Burton čistě jen předlohy, ale obohacuje filmovou adaptaci o pár svých vlastních nápadů. Především hlavní postavou tu není Karlík, jehož problémem je „pouze“ chudoba, ale stejně jako ve filmovém muzikálu z roku 1971 je hlavní postavou Willy Wonka, který je dramaticky zajímavější. Od knižní předlohy se Willy Wonka liší tím, že si s sebou nese tíživé trauma z dětství, které si musí vyřešit se svým otcem, který se v knize na rozdíl od filmu vůbec neobjevuje. Dozvídáme se, že příliš starostlivý Wonka senior, povoláním zubař, zakazoval v dětství svému synkovi jíst sladkosti a najednou pochopíme, kde se vzala Willyho touha po chuti čokolády, která se zhmotnila v jeho cukrovém království. Stejně jako v knize, ani ve filmu není děj zasazen do určité doby či určitého místa, čímž chtěli tvůrci poukázat na to, že se jedná o příběh, který by měl k lidem promlouvat neustále, a že je důležité, aby lidé stáli při sobě a při svých blízkých v jakékoliv době. ¹³⁷

Film byl stejně jako kdysi kniha přijat velmi kladně a byl nominován na celou řadu významných ocenění. V kategorii *Nejlepší kostýmy* byl nominován na *Oscara*, dále na *Zlaté Glóby*, celkem ve čtyřech kategoriích (*Kostýmy, Make-up, Vizuální efekty a Výprava*) byl nominován na ceny *BAFTA* a jako *Nejlepší fantasy film* byl nominován na *Saturn Award*, kterou uděluje *Academy of Science Fiction, Fantasy & Horror Films*. Bohužel se mu ani jednu tuto cenu nepovedlo proměnit ve vítězství. I přesto je Burtonovo dílo chváleno jak diváky, tak kritiky a odborníky. Například Mick LaSalle, filmový kritik ze *San Francisco Chronicle*, napsal, že *Karlík a továrna na čokoládu* je Burtonovým nejlepším filmem za poslední roky. „*Po zhlédnutí snímku Karlík a továrna na čokoládu se nelze zbavit dojmu, že film, ve kterém se spojila erupivní vizualita režiséra Tima Burtona, herecký génius Johnnyho Deppa a předloha Roalda*

¹³⁶ PROKOPOVÁ, Alena: *Karlík a továrna na čokoládu*. Cinema č. 8/2005.

¹³⁷ Osobnosti.cz [online]. Karlík a továrna na čokoládu. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <<http://film-vice.osobnosti.cz/karlik-a-tovarna-na-cokoladu-178571>>.

Dahla, prostě ani nemohl dopadnout jinak než jako přehlídka dokonalosti. Karlík a továrna na čokoládu je zkrátka stejně jako dětství samo mnohopatrovým dortem z vrstev naivity, okouzlení, pohádky, hororu, zvědavosti, touhy i zklamání a jakkoliv jsou takové soudy předčasné, neměl by se nikdy zkazit. ¹³⁸

Jak již bylo zmíněno výše, dětská literatura nabízí filmu nepřeborné množství příběhů, a proto se stává častým motivem k zfilmování. Filmů, které byly natočené podle knih pro děti a mládež je velmi mnoho, stejně tak filmových tvůrců, kteří se dětskými knihami inspirojí. Tim Burton si pro své filmy vybral tyto dvě výše zmiňované dětské knihy, které jsou plné fantastických prvků, jsou plné obraznosti a vtipných momentů se slovními hříčkami, a proto jsou pro zfilmování lákavými, a v případě *Alenky* i často vyhledávanými tématy. Fantasy příběhy mají tu výhodu, že je u nich možné více interpretací, může se v nich odehrát jakýkoli příběh. Tvůrci tedy mají naprosto otevřené pole působnosti, mohou použít charaktery z knih, kterým mohou vytvořit nové příběhy, které v knize nejsou, jako to udělal například právě Tim Burton jak v *Alence*, tak v *Karlíkovi*.

Dnešní doba nahrává díky svým novým digitálním technologiím k filmování především fantasy příběhů. Konečně se totiž dá na plátno promítnout věrohodně to, co si člověk po dlouhou dobu mohl pouze představovat právě při čtení fantasy knih. Proto poslední dobou dochází k tak velkému boomu filmových adaptací fantasy knížek a nejen od Tima Burtona. Dalším takovým případem je například zfilmování literárního cyklu fantasy knih *Letopisy Narnie*¹³⁹, který napsal v letech 1949-1954 irský spisovatel C. S. Lewis (1898-1963). Dalšími takovými příklady jsou například *Hobit*¹⁴⁰ od J. R. R. Tolkiena (1892-1973), sedmidílný cyklus *Harryho Pottera* od J. K.

¹³⁸ RYNDA, Vojtěch: *Film jako mnohopatrový dort*. Lidové noviny 18. 8. 2005

¹³⁹ Zatím byly zfilmovány tři knihy ze sedmidílného cyklu: *Lev, čarodějnice a skříň* (2005), *Princ Kaspian* (2008) a *Plavba Jitřního poutníka* (2010).

¹⁴⁰ Kniha byla pro filmové zpracování od Petera Jacksona rozdělena na tři díly. První dva již *Hobit: Neočekávaná cesta* (2012), *Hobit: Šmakova dračí pouť* (2013) se v kinech již objevily. Třetí díl *Hobit: Tam a zase zpátky* je očekáván v kinech letos (2014).

Rowlingové (*1965) či *Most do Země Terabithia* od Katherine Paterson (*1932).

Toto jsou pouze příklady některých filmových adaptací dětských knih, které byly v poslední době natočeny a jsou divácky velmi úspěšné. Dětské knihy mají totiž jednu velkou výhodu, a tou je jejich nadčasovost. Pověštinou je znají jak děti, tak dospělí, proto, když dojde k jejich filmovému zpracování, často se na něj těší nejen děti, ale i jejich rodiče. I to je možná jeden z důvodů, proč filmy natočené podle dětských knih, nejde označit vyloženě za filmy pro děti, ale jedná se spíš o dobrodružné, fantasy příběhy, které upoutají možná více dospělého diváka.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala literárními oceněními za literaturu pro děti a mládež, jejich historií, způsobem udílení a jejich fungováním.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo utvořit přehled o tom, jaké ceny za dětskou literaturu se udílí, co poskytují a jak funguje udílení těchto cen a dále zmapovat struktury osob oceňovaných a osob oceňujících.

Na světě se uděluje velké množství literárních cen za dětskou literaturu, proto nelze vytvořit kompletní a ucelený přehled všech těchto cen. V této práci se tedy zabývám pouze těmi nevýznamnějšími. V první kapitole to jsou dvě ceny, které patří mezi nejstarší a jsou jimi *The John Newbery Medal*, která se uděluje od roku 1922 a britská *The Carnegie Medal*, která se uděluje od roku 1937. Dále se v této práci zabývám cenami, které jdou důležité především pro českou literaturu a české autory, jsou to tedy ceny buď české, nebo ceny mezinárodní.

V další části první kapitoly se zabývám nejznámějšími oceněními na poli kultury, kterými jsou Nobelova cena a Cena Akademie neboli Oscar. Tyto dvě ceny jsou určitými mezníky, co se týče vzniku a udílení cen. Především Nobelova cena se stala jakousi inspirací pro vznik dalších cen, a to platí i u cen za dětskou literaturu. Obě největší ceny za dětskou literaturu *Cena Hanse Christiana Andersena* i *Cena Astrid Lindgrenové* fungují na stejném principu jako Nobelova cena. Obě jsou ceny mezinárodní a obě jsou udělovány odbornou porotou za celoživotní dílo. Liší se od sebe mimo jiné tím, že výherce Ceny Astrid Lindgrenové obdrží finanční částku ve výši 570 000 Eur, kdežto výherce Ceny Hanse Christiana Andersena obdrží „pouze“ diplom a medaili.

Dále se první kapitola věnuje i způsobu udělování cen, jejich ekonomické stránce a humanitárním akcím, které mají podporovat výchovu a vzdělávání dětí v ohrožených oblastech a úzce souvisí s oceněními za dětskou literaturu. Tato část vypovídá o důležitosti cen na kulturním poli, jelikož se

nejedná pouze o ocenění určitého autora či knihy, ale i o přesah, který ceny mají do humanitární oblasti. Především se tedy jedná o organizace, které ceny udílejí a mimo to mají i zájem podporovat výchovu a vzdělávat děti v ohrožených oblastech pomocí dětských knih. V této práci se zabývám dvěma organizacemi, které se těmito činnostmi zabývají, jedná se o *International Board on Books for Young People (IBBY)* a *Jane Addams Peace Association (JAPA)*.

Druhá kapitola je podrobně věnována již výše zmíněným cenám, které jsou důležité především pro českou literaturu a české autory. Jedná se tedy o ceny české či mezinárodní. Konkrétně je tato kapitola věnována české *Zlaté stuze* a mezinárodní *Ceně Hanse Christiana Andersena*. Obě ceny jsou zde rozebrány podrobněji jak z hlediska historického, tak z hlediska jejich současného fungování.

Zlatá stuha je v současné době jediná česká cena, která se uděluje za tvorbu pro děti a mládež. Posláním Zlaté stuhy je ocenit významné a hodnotné tvůrčí a ediční počiny v oblasti dětské literatury a vyjádřit tímto způsobem kulturní a společenskou prestiž jak oceněných děl a jejich autorů, tak i tvorbě, vydávání a šíření kvalitních knih pro děti a mládež. Je udělována odbornou porotou, která se skládá z členů Česká sekce IBBY, Obce překladatelů, Památníku národního písemnictví a Klubu ilustrátorů dětské knihy. Jelikož je to jediná cena za tvorbu pro děti, kterou uděluje odborná porota, tedy s výjimkou ceny Magnesia litera, která má také kategorii literatura pro děti a mládež, je považovaná za nejprestižnější české ocenění na poli dětské literatury. Jelikož se Zlatá stuha udílí každým rokem už více jak dvacet let, některá jména výherců se v soutěži často opakují. Nejvíce Zlatých stuh, konkrétně sedm, získala výtvarnice a grafička Renáta Fučíková, to se žádnému jinému autorovi či ilustrátorovi nepovedlo. Za ní jsou se čtyřmi Zlatými stuhami básník a fejetonista Pavel Šrut a spisovatelka Iva Procházková.

Zlatá stuha je rozdělena do několika kategorií, které jsou rozděleny podle žánru a také podle věku recipienta. Proto zde nehrozí nebezpečí toho, že by v ní vyhrávaly pravidelně knihy jednoho žánru jako je tomu například u

ceny Magnesia Litera v kategorii Literatura pro děti a mládež. V této kategorii ve většině případech vyhrávají pohádky, které představují základní žánr pro předškolní a mladší školní věk. V současnosti veřejnosti pravděpodobně nejznámější ocenění se tak orientuje především na recipienty do 10 let a další vývojovou etapu opomíjí. Zlatá stuha by se tedy měla věnovat v literární části české tvorbě určené pro věkově vymezenou populaci, nicméně některá rozhodnutí poroty jsou v rozporu s touto definicí. Z hlediska věku recipienta je nejvíce kritizováno udělení Zlaté stuhy v roce 2008 Lucii Lomové za komiks *Anna chce skočit*, který náleží do intencionální četby dospělých. Táž kniha společně se *Zdí Petra Síse*, která byla oceněna ten samý rok hned ve dvou kategoriích, ale ukazuje, že zasloužené pozornosti se u nás dočkaly i knihy oceněné v zahraničí a až posléze autorem převedené do češtiny. Dílo Lomové vyšlo nejprve ve francouzštině, Sísova *Zed'* vyšla poprvé v angličtině.

Analýza seznamů vítězných knih obou českých prestižních cen v oblasti dětské literatury, tedy Zlaté stuhy a Magnesia Litera za dětskou knihu, ukázala, že, i přesto, že Zlatou stuhu získá každý rok více autorů než Magnesia Literu, kde je v kategorii *Literatura pro děti a mládež* oceněn pouze jeden autor, není pravidlem, aby ten samý rok vyhráli tyto ceny ti samí autoři. Například poslední Magnesia Literu udělovanou v roce 2013 získal Pavel Čech a jeho kniha *Velké dobrodružství Pepíka Střechy*, ta se však neumístila v žádné z kategorií Zlaté stuhy. Přitom je zajímavé, že v porotách obou soutěží zasedají členové České sekce IBBY. Zajímavá v porovnání s těmito cenami, které jsou udělovány na základě rozhodnutí odborné poroty, je anketa SUK – Čteme všichni, ve které rozhodují sami dětská čtenáři. V této kategorii, o které rozhodují děti, se objevuje velké zastoupení knih od zahraničních autorů. Především v etapě staršího školního věku. V posledních letech se zde často opakují jména autorky *Harryho Pottera* J. K. Rowlingové, Jeffa Kineyho, autora *Deníku malého poseroutky* či C. S. Lewise autora cyklu *Letopisy Narnie*, kde se dá předpokládat, že se kniha stala oblíbenou s natočením její filmové adaptace.

Zlatá stuha je v této kapitole porovnávána s nejprestižnějším mezinárodním oceněním Cenou Hanse Christiana Andersena. Ta se uděluje každé dva roky od roku 1956 za mimořádný přínos autora či ilustrátora dětské literatury s přihlédnutím k jeho celoživotnímu dílu. Tím se kromě mezinárodnosti a větší prestiže také liší od Zlaté stuhy, protože ta je udělována za tvorbu v předešlém roce. Cenu Hanse Christiana Andersena získal za více jak půl století její existence jediný český autor a tím byl v roce 1980 Bohumil Říha. Mezi ilustrátory jsme úspěšnější. Celkem Cenu Hanse Christiana Andersena získali čtyři čeští, respektive českoslovenští, ilustrátoři- Jiří Trnka, Dušan Kállay, Květa Pacovská a v roce 2012 Petr Sís.

Jelikož literatura úzce souvisí s filmovým světem a je pro natáčení filmů velkým zdrojem inspirace, zabývám se v poslední kapitole rozbohem a porovnáním dvou literárních děl a jejich filmových adaptací, která podle nich natočil americký režisér Tim Burton. Jedná se o dvě dětské knihy, které byly buď několikrát oceněny či se umístily v nejrůznějších anketách nebo žebříčcích popularity, stejně tak i jejich filmová zpracování patří mezi velmi oblíbené a oceňované filmy. Jsou jimi *Alenka v říši divů a za zrcadlem* od Lewise Carolla a *Karlík a továrna na čokoládu* od Roalda Dahla. Oba tyto filmy zfilmoval Tim Burton s originalitou sobě vlastní a ani u jednoho se příliš nadržel literární předlohy. V případě *Karlíka* obohatil Burton film pouze o pár svých vlastních nápadů, které se v knize nevyskytují, jako například postava otce Willy Wonky či motiv Wonkova traumatického dětství. Ovšem v *Alence v říši divů* se předlohy nadržel téměř vůbec. Využil volného pole působnosti, které Říše divů nabízí a z malé Alenky vytvořil dospívající devatenáctiletou dívku, která má Říši divů zachránit a spasit. Oba jeho filmy jsou stejně jako literární předlohy velmi oblíbené a získaly řadu ocenění. *Alenka v říši divů* získala dokonce nejprestižnější filmové ocenění, tedy Oscara, kde vyhrála hned ve dvou kategoriích *Nejlepší výprava* a *Nejlepší kostýmy*.

Jelikož jsou oba tyto filmy poměrně mladé, k zpracování této kapitoly jsem používala především elektronické či tištěné články a recenze, které jsem porovnávala s recenzemi na knižní předlohy. Ve zbytku diplomové práce jsem vycházela především z knihy literárního vědce Jamese F. Englishe *Ekonomie*

prestíže, která se zabývá vznikem, historií a fungováním literárních, filmových a hudebních cen, nejvíce prostoru je zde věnováno cenám světoznámým, tedy Nobelově ceně či Oscarům. Dále byly mým hlavním zdrojem informací především anglicky psané webové stránky konkrétních ocenění, či organizací, které tyto ceny udílejí.

Seznam použité literatury

Seznam použitých českých zdrojů

ENGLISH, James F.: *Ekonomie prestiže*. Brno: Host 2011. ISBN 978-80-7294-492-7.

PETERKA, Josef: *Teorie literatury pro učitele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta 2006. ISBN 80-7290-244-X.

SLABÝ, Zdeněk Karel: *Se jménem Hanse Christiana Andersena*. Praha: Albatros, 1989.

ŠUBRTOVÁ, Milena, CHOCHOLATÝ, Miroslav: *Slovník autorů literatury pro děti a mládež II. Čeští spisovatelé*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

TRÁVNÍČEK, Jiří: *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize* (2010). Brno: Host, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3.

Seznam ostatních zdrojů - Články

BUFKOVÁ, Ája: *Moje Alenka to bude hvězda*. Mladá fronta DNES, 22. 3. 2010.

HULPACH, Vladimír: *Na závěr 9. ročníku soutěže o Zlatou stuhu*. Zlatý máj, 2000, roč. 43, č. 1., s. 93.

JORDAN, Greg: *Burtonova Alenka v říši divů*. Právo 4. 3. 2010

KŘIVÁNKOVÁ, Darina: *Vzhůru za bílým Králíkem*. Reflex 10/2010.

PROKOPOVÁ, Alena: *Karlík a továrna na čokoládu*. Cinema č. 8/2005.

REISSNER, Martin. Soutěž Zlatá stuha 2004. *Ladění*, 2005, roč. 10, č. 2, s. 35–37.

RYNDA, Vojtěch: *Film jako mnohopatrový dort*. Lidové noviny 18. 8. 2005

ŠŮRA, Adam. *Čtete čím dál lépe*. Respekt, 2008, roč. 19, č. 16, s. 23.

TOMAN, Jaroslav. Zlaté stuhý za rok 2006. *Ladění*, 2007, roč. 12, č. 2, s. 33 – 35.

ZEMANOVÁ, Irena: *Alenka v Řiši divů.*, Hospodářské noviny. 3. 3. 2010

Seznam použitých internetových zdrojů

Academia nakladatelství [online]. O edici 2014 [cit. 2014-02-08]. Dostupné z <http://www.academia.cz/edice/filmova-rada.html>.

AKTUALNE.CENTRUM.CZ [online]. ADAMEC, Tomáš: *Sís namaloval Američanům absurdity za železnou oponou 2014*, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/clanek.phtml?id=515393>.

ALMA [online]. The Astrid Lindgren Memorial Award [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <http://www.alma.se/en/Award-winners/>.

ALSC [online]. Carnegie Medal 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/carnegiemedal>.

ALSC [online]. Laura Ingalls Wilder Medal. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/wildermedal>.

Autoři světové literatury pro děti a mládež [online]. Literární ceny [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://kcjl.upol.cz/slovníkrerichov/prizes.html>.

BALFOUR, Brad. Tim Burton & Johnny Depp In Step With Alice in Wonderland. In: *Huffington Post* [online]. 2014 [cit. 2012-02-13]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/brad-balfour/tim-burton-johnny-depp-in_b_503916.html.

BBC [online]. Blue Peter Book Awards. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/cbbc/articles/blue-peter-book-awards-2014>.

BBC [online]. The Big Read. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z <http://www.bbc.co.uk/arts/bigread/top100.shtml>.

Converter [online]. Alfred Nobel, 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <http://www.converter.cz/nobel/nobel.htm>.

Česká sekce IBBY [online]. 2014, [cit. 2014-01-06]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/>.

Čtesyrád [online]. Pulitzerova cena. 2013. [cit. 2013-12-18]. Dostupné z <http://www.ctesyrad.cz/literarni-oceneni/pulitzerova-cena-za-beletrii>.

Databáze knih: Pavel Šrut [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/pavel-srut-3175>.

Children's Book Council of Australia Awards [online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <http://cbca.org.au/index.htm>.

IBBY – Asahi Reading Promotion Award [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=272>.

IBBY [online]. Cena Astrid Lindgrenové za rok 2009 byla udělena Tamer Institutu. 2013, [cit. 2013-12-27]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/zpravy-eske-sekce-ibby/14-cena-astrid-lindgrenove-za-rok-2009-byla-udlena-tamer-institutu>.

IBBY [online]. Ceny a ocenění. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/ceny-a-ocenni-ibby/71-renata-fuikova-kandidatna-astrid-lindgren-memorial-award-2012>.

IBBY: Hans Christian Andersen Award [online]. Winners 1956 – 2012. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=308>.

IBBY Honour List 2012 [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=1221>.

IBBY [online]. 2014, How it all began [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=398>.

IBBY [online]. IBBY Children in Crisis Fund 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=813>.

IBBY [online]. IBBY – Yamada Programme 2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=254>.

IBBY [online]. 2014, Mezinárodní IBBY [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/ibby-eska-sekce/2-ibby-ceska-sekce/2-mezinarodni-ibby>.

IBBY [online]. 2013, Petr Sís – Cena Hanse Christiana Andersena 2012 [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/cena-hchandersena/75-ibby-nominovalo-na-prestini-ceny>.

IBBY [online]. Statut Zlaté stuhy 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/statut-zlate-stuhy>.

- IBBY [online]. 2014, What is IBBY [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.ibby.org/index.php?id=about>.
- IBBY: Zlatá stuha historie [online]. IBBY 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha-historie>.
- IHNED.CZ [online]. MATOUŠEK, Petr: *Velcí lidé malé literatury*. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://hn.ihned.cz/c1-56255110-velci-lide-male-literatury>.
- IKAROS [online]. POJEROVÁ, Kateřina. MOJE KNIHA – vyhlášení výsledků druhé etapy ankety. 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <http://www.ikaros.cz/node/1738>.
- iLiteratura.cz [online]. Carroll, Lewis; Burton, Tim: Alenka v říši divů. 2014 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26089/carroll-lewis-burton-tim-alenka-v-risi-divu>.
- Jane Addams Peace Association[online]. 2013, [cit. 2013-12-20]. Dostupné z <http://www.janeaddamspeace.org/jacba/>.
- Jane Addams Peace Association [online]. Jane Addams Children's Book Awards2014, [cit. 2014-02-03]. Dostupné z <http://www.janeaddamspeace.org/jacba/about.shtml>.
- Magnesia Litera [online]. 2013, [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <http://www.mlp.cz/cz/projekty/akce/magnesia-litera/>.
- Magnesia Litera [online]. O Liteře. 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <http://www.magnesia-litera.cz/#o-litere>.
- Newbery Medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://www.ala.org/alsc/awardsgrants/bookmedia/newberymedal/newberymedal>.
- Nobel Prize [online]. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/facts/.
- Noc s Andersenem [online]. 2014, [cit. 2014-01-03]. Dostupné z <http://www.nocsandersenem.cz/>.
- Osobnosti.cz [online]. Karlík a továrna na čokoládu. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://film-vice.osobnosti.cz/karlik-a-tovarna-na-cokoladu-178571>.
- Petr Sis [online]. 2014 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z <http://www.petersis.com/content/about.html>.

- Portál české literatury [online]. Renáta Fučíková. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.czechlit.cz/autori/fucikova-renata/>.
- Slovník českých spisovatelů: Iva Procházková [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=957&hl=iva+proch%C3%A1zkov%C3%A1+>.
- Slovník českých spisovatelů: Pavel Šrut [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1140>.
- The Academy of motion picture arts and sciences, [online]. 2013, [cit. 2013-11-24]. Dostupné z <http://www.oscars.org/awards/academyawards/about/history.html>.
- The Carnegie Medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z <http://www.carnegiegreenaway.org.uk/home/index.php>.
- The Guardian [online]. The 100 Greatest novels of All Time. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z <http://www.theguardian.com/books/2003/oct/12/features.fiction>.
- The New England Roundtable of Teen and Children's Librarians [online]. 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://nelib.org/connect/sections/nertcl/>.
- The Phoenix [online]. Peter Keough: Review: Tim Burton's Alice in Wonderland. 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z <http://thephoenix.com/boston/movies/98106-alice-in-wonderland/?page=2#TOPCONTENT>.
- Ústav pro českou literaturu AV ČR [online]. 2013, Cena Marie Majerové [cit. 2013-11-19]. Dostupné z <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=63>.
- White Ravens: Czech republic [online]. 2014, [cit. 2014-01-07]. Dostupné z <http://www.childrenslibrary.org/servlet/WhiteRavens?title=Czech%26nbsp%3BRepublic&where=country%3D%27Czech+Republic%27>.
- Wikipedia, the free encyclopedia: Newbery medal [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/Newbery_Medal.
- Wikipedia, the free encyclopedia: Childrens literature [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_literary_awards#Children.27s_literature.

Wikipedia, the free encyclopedia: Hans Christian Andersen Award [online]. 2013, [cit. 2013-11-19]. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/Hans_Christian_Andersen_Award.

Wikipedia, the free encyclopedia: List of Literary Awards [online]. 2013, [cit. 2013-11-18]. Dostupné z http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_literary_awards#Children.27s_literature_.

Wikipedia, the free encyclopedia [online]. Roald Dahl 2014 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Roald_Dahl.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Nobelova cena [online]. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Nobelova_cena.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Švédská akademie [online]. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%A0v%C3%A9dsk%C3%A1_akademie.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Oscar [online]. 2013, [cit. 2013-11-21]. Dostupné z <http://cs.wikipedia.org/wiki/Oscar>.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Oscar: Slavnostní ceremoniál [online]. 2013, [cit. 2013-11-24]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Oscar#Slavnostn.C3.AD_ceremoni.C3.A1l.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Gouncourtova cena [online]. 2013, [cit. 2013-12-18]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Goncourtova_cena_.

Wikipedie, otevřená encyklopedie: Prix Femina [online]. 2013, [cit. 2013-12-18]. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Prix_Femina.

YAHOO Voices [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://voices.yahoo.com/alice-wonderland-receives-oscar-best-art-direction-7961774.html>.

YOUTUBE [online]. Disney's Alice in Wonderland Director, Tim Burton talks to the press about his vision for the movie. 2014 [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=RKW6jFE4zBc>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jana Kaiserová

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: prezenční

Název práce: Literární ocenění za dětskou literaturu

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 62

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 5

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 62

Počet ostatních zdrojů: 10

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Havlík, PhD.